משרד התפוצות
יוצרים עתיד יהודי משותף

מוספים מיוחדים | מקור ראשון
כ"ג בכסלו תשע"ז | 23.12.2016

היהודים המשפיעים בעולם

מבוב דילן ואלי ויזל עד איוונקה טראמפ. היהודים של 2016

יהדות העולם לאן? גיליון מיוחד

14 איי־ידישע מאמע
מפלורידה למצדה: האמהות היהודיות יורדות לשטח
ריקי רט

18 מחוברים בקמפוס
באוניברסיטאות ברחבי ארה"ב מנסים להגיע לצעירים היהודים המנותקים
ישי הולנדר, לוס אנג'לס

8
ה-J פקטור
יותר מ-14 מיליון יהודים חיים בעולם, אבל רק 15 מהם עשו את 2016. פרויקט מיוחד

12
כלכלה יהודית
האם משתלם להשקיע ביהודי התפוצות? מחקר חדש מוכיח שבהחלט כן
גדעון דוקוב

14
המסע שלהן
האמהות שגדשו את בסיסי צה"ל, פינקו את החיילים ועל הדרך התרגשו
ריקי רט

18
נוגעים בלב של הצעירים
הסטודנטים היהודים בארה"ב מבקשים שלא תחליטו בשבילם מיהו יהודי
ישי הולנדר, לוס אנג'לס

21
או אנחנו, או הם
אנשי תקשורת ישראלים נפגשו עם יהודי ארה"ב, ושינו תפיסת עולם
צביקה קליין

24
לא רק אנטישמיות
עיתונאים מאירופה רוצים שתפנימו שיש להם חיים יהודיים עשירים

30
טריוויה בינלאומי
עד כמה אתם מכירים את יהודי העולם? בחנו את עצמכם
צביקה קליין ואריאל שנבל

תפוצות מקור ראשון

הופק בשיתוף עם משרד התפוצות
עורך: צביקה קליין **עריכה:** אריאל שנבל **הגהה:** אלקנה ארליך וישי פלג
עיצוב: צבי אורגד **עורך צילומים:** אופיר דוד **עיבוד תמונה:** רינה נקונצ'ני
צילום השער: רויטרס

המערכת אינה אחראית לתוכן המודעות טל"ח

זה מה שאנחנו חושבים
על יהודי העולם

פייסבוק יהודי? רוב הישראלים מוכנים להצטרף. ביטחונם של יהודי הגולה? רובנו סבורים שאנחנו אחראים לו. שליש סבורים שצריך להשקיע גם ב"יורדים". סקר התפוצות הגדול

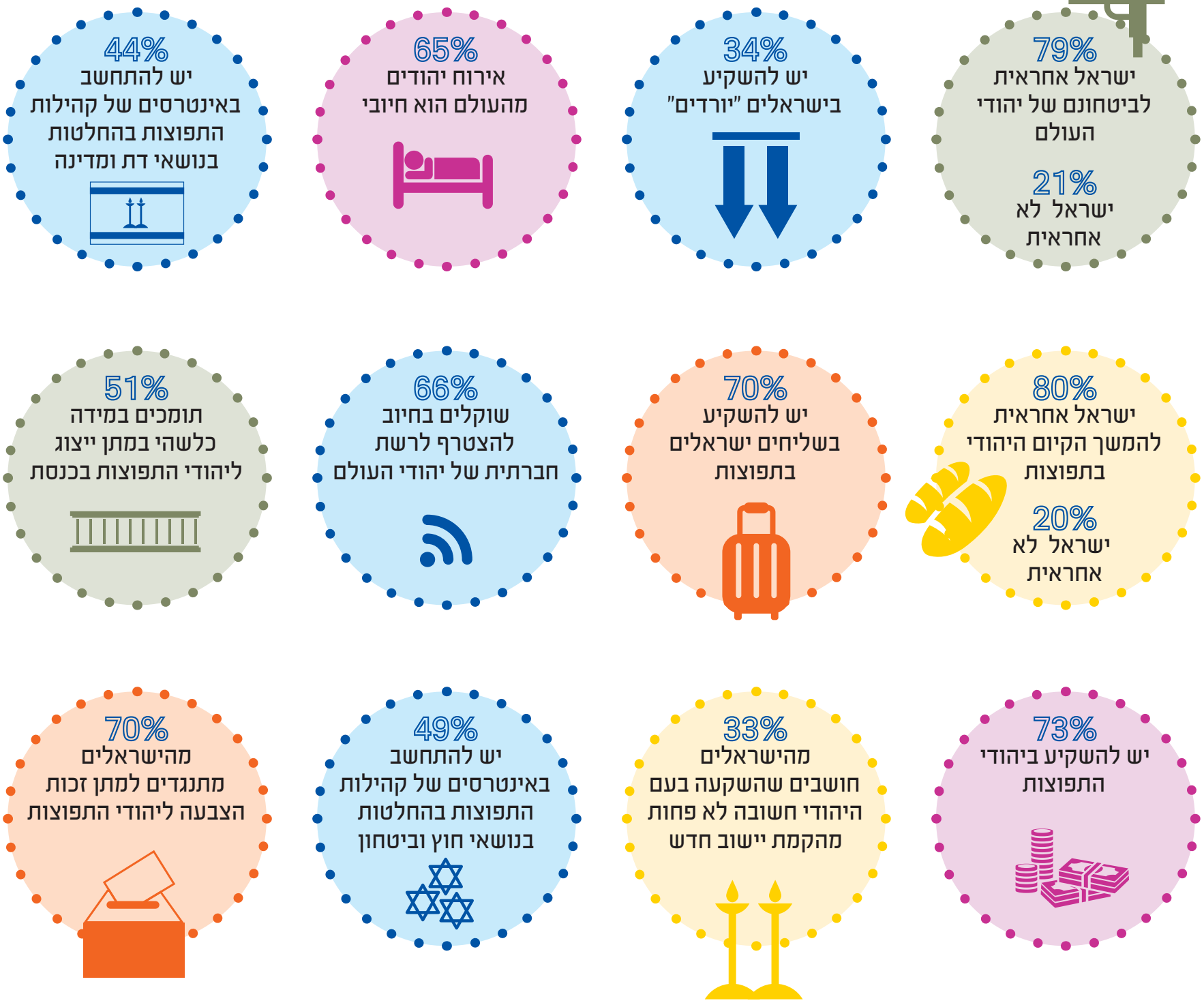

מדד עמדות הציבור כלפי הקשר בין ישראל לתפוצות נערך עבור משרד התפוצות על ידי מחלקת מחקר ואסטרטגיה, לשכת הפרסום הממשלתית. הסקר בוצע על ידי 'כלים שלובים, מחקרים בע"מ'

התפוצות במספרים

14.31 מיליון יהודים בעולם

יותר ממחציתם (כ-**54%**) חיים מחוץ למדינת ישראל

98% מהיהודים חיים ב־**17** מדינות

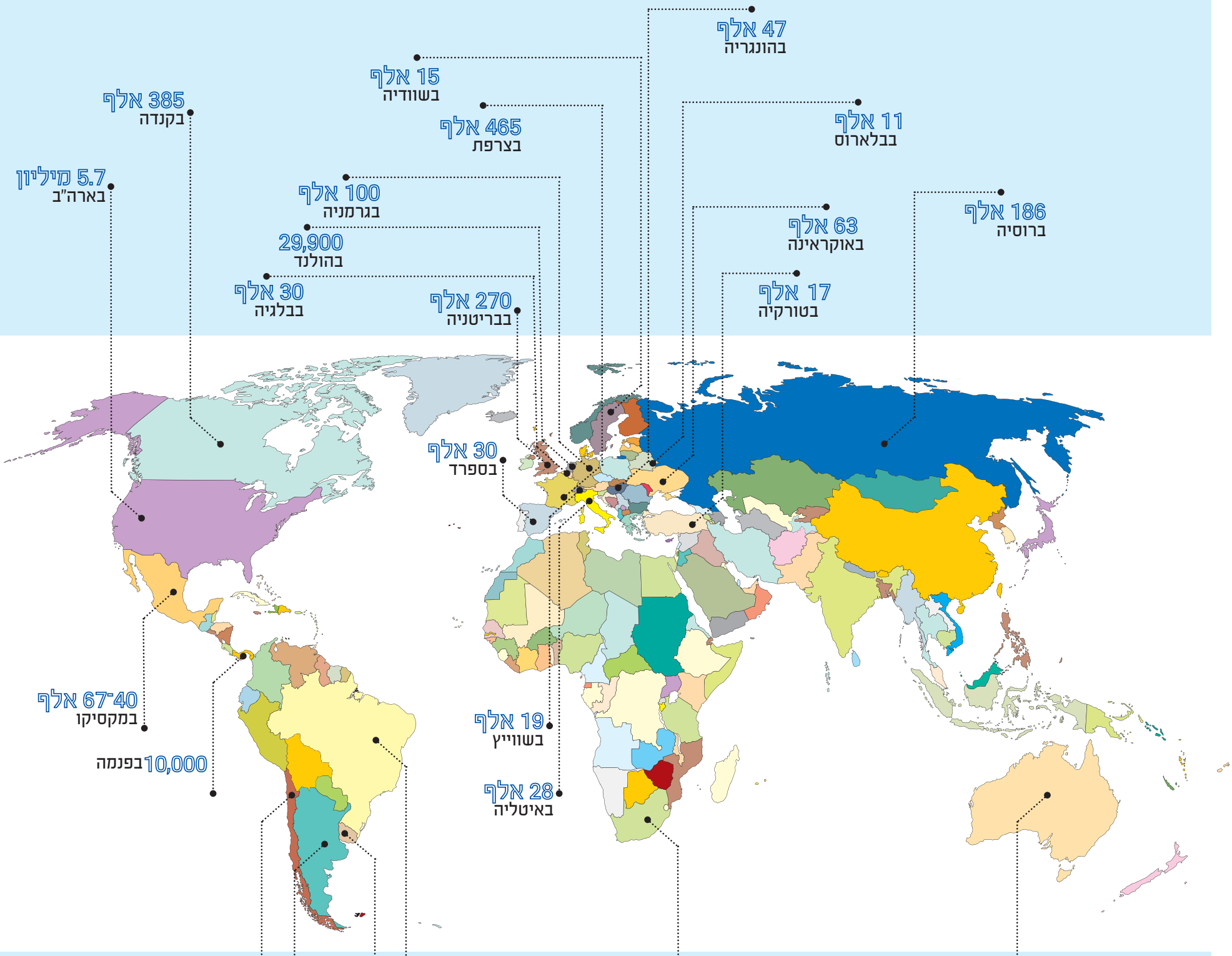

האם הממשלה צריכה להעביר מאות מיליוני שקלים ליהודי התפוצות?

מדינת ישראל יזמה מספר פרויקטים בשנים האחרונות, שתכליתם השקעה בקהילות היהודיות ברחבי העולם ושעלותם מסתכמת במאות מיליוני שקלים. האם עלינו להשקיע מכספנו לטובת יהודים שאינם חיים בישראל?

בעד: רווח נקי

השקעה בתפוצות היא במידה רבה השקעה בדור הבא של הישראלים. נכון שלא כולם יעלו, אבל לא מדובר במפעל פחיות או בהשקעה בבורסה, אלא בבני אדם

אריאל שנבל

צילום: אופיר דוד

האינסטינקט הראשוני הוא להתקומם נגד העברת כספים מממשלת ישראל לטובת יהודי התפוצות. "מה הם בכלל עושים שם - שיעלו לארץ", "ענייי עירך קודמים", "קודם כל תעלו את קצבאות הנכות לפני שאתם מפזרים כספים מעבר לים" - הטיעונים ברורים ופשוטים. אבל הם פשוטים מדי. אפילו קצת פשטניים.

העם היהודי, מה לעשות, תמיד היה מורכב מקשר הדוק והדדי בין חלקיו שבגולה לחלקיו היושבים בארץ הקודש. נכון, לאורך רוב התקופות בהיסטוריה היו יהודי ארץ ישראל אלה שנתונים בצרה ובדלות, ולכן - מבחינה פיננסית לפחות - הצינור היה חד צדדי והזרים כספים משם לפה. אבל הזמנים משתנים. מדינת ישראל לשמחתנו חזקה ומשגשגת, ורבות מהקהילות היהודיות בחו"ל נמצאות במצוקה פיננסית ורוחנית וזקוקות לנו. האם נכון מבחינה מוסרית שנתנכר להם אחרי שסייעו לנו במשך שנים כה ארוכות? האם ליהודי הגולה שתרמו - ורבים מהם עדיין תורמים - כספים רבים לטובת מדינת היהודים, לא הייתה דילמה עם "ענייי עירך קודמים" לפני שפתחו את כיסם לטובת יהדות ארץ ומדינת ישראל? ודאי שהייתה. אבל הם התגברו עליה, וגם אנחנו צריכים להתגבר.

מבחינת ישראלים רבים, המושג "יהודי התפוצות" מתקשר כמעט אוטומטית עם יהודי ניו יורק באפר־ווסט או בשכונות יוקרה בלונדון. בהחלט, ישנו חלק חשוב בגולה היהודית שמצבו הכלכלי וגם היהודי מצוין, ובמקרה או שלא במקרה, עם החלק הזה אנחנו נפגשים בחופשותינו בניכר שמתמקדות לרוב באזורים העשירים והמבוססים. אבל חשוב שנזכור שכמו כל בועה, גם זו לא בהכרח מייצגת את "העם היהודי בתפוצות", ושישנם לא מעט יהודים שלולא סיוע נקודתי ופיננסי של ממשלת ישראל לא יצליחו להרים את הראש מעל המים, בעיקר מבחינת הקשר שלהם ליהדותם ולמדינת ישראל. אסור לנו להפקיר אותם. כי זה בעצם אומר להפקיר את עצמנו.

הביטו נא סביב, אל בני משפחותיכם, חבריכם ומכריכם. כלל לא בטוח שתצליחו למצוא אפילו אחד מהם שאינו דור שני או שלישי לבני קהילה יהודית בגולה כלשהי. השקעה כספית בגולה - כמובן מדובר על כזו שהולכת למטרות נכונות ומפוקחות כפי שאכן קורה בשנים האחרונות בחסות ממשלת ישראל - היא במידה רבה השקעה בדור הבא של הישראלים. נכון שלא כולם יעלו לכאן, אבל לא מדובר במפעל פחיות או בהשקעה בבורסה. מדובר בבני אדם. בבני עמנו. את תוצאות ההשקעה הזו נוכל לראות רק בעוד כמה שנים, וגם אם חלקה ירד לטמיון, כל יהודי שיישאר בזכותה בחיק הקהילה, ובוודאי אם וכאשר יעלה בגללה לישראל, מדובר ברווח נקי לכולנו שקשה - וגם אין צורך - לכמת כל הזמן בשקלים או בדולרים.

נגד: לא למימון הסטייה

מה יש ליהודים לחפש מחוץ לישראל? הדרמה הגדולה בהיסטוריה של העם היהודי מתחוללת בישראל ושוברת כל שיא דמיוני אפשרי

אבישי עברי

צילום: הרס פרוש פלאש 90

בצוק העתים ובלהט המאורעות, כמעט נשכחה השבוע ידיעה לא גדולה על העברת תקציב שמנמן בן עשרות מיליוני שקלים ממדינת ישראל לבתי ספר יהודיים ברחבי העולם. ערב הסעודית תממן פקולטות על גבי פקולטות של לימודי העולם הערבי באוניברסיטאות המערב, ואנחנו לא נממן איזו תוכנית יהדות בבתי ספר יסודיים? ודאי שנממן!

זה אפילו לא דבר חדש. תוכניות שונות של "חינוך", "ציונות", "הסברה" ו"חיזוק קהילתי" ברחבי הגולה זוכות זה מכבר למימון ממשלתי ענף. יש בזה גם צדדים חיוביים כמובן. הראשון שבהם: כמה טוב שאנחנו מדינה עשירה היכולה להרשות לעצמה להשקיע בפרויקטים יוקרתיים כאלה. ברצינות. אשרינו. יש צד חיובי במטרות האלה עצמן.

ודאי שהאינטרס של העם היהודי להתרבות, או לפחות לא להתבולל ולהיטמע לחלוטין, הוא גם אינטרס של מדינת ישראל שהיא מדינתו של העם היהודי, דבר שבהחלט דרוש להזכיר בימינו. בכלל, אין ספק שמי שרואה במדינת ישראל מרכז לעם היהודי כולו צריך לתמוך בפעילות מדינתית בקרב יהודי העולם. זה עולם של שיווק, אם אתה לא שם אתה לא קיים, ואנחנו בהחלט רוצים להיות "שם", בתודעה של יהודים מכל העולם. אם חזון הנביאים, ההיסטוריה והתפילות לא הציבו את מדינת ישראל בראש מעייניהם, אולי הסברה מתוקצבת תעשה את העבודה.

אז למה בכל זאת ראוי להתנגד למגמה התקציבית הזאת? ובכן, משום שאנחנו לא סעודיה. גם לא צרפת. אין לנו עניין ב"דומיניון", בתחום השפעה "יהודי" ברחבי העולם, משליטים תרבות יהודית ומקדמים אינטרסים "יהודיים" כפי שמדינות אירופה בעלות המורשת הקולוניאליסטית החזקה עושות במדינות החסות שלהם.

השאיפה שלנו כיהודים הייתה ונותרה קיבוץ גלויות, כפי שאנחנו מתפללים שלוש פעמים ביום כבר אלפי שנים. ההבטחות העתיקות שלנו כעם, אלה שנשאנו בצקלוננו המפורסם עד לשיבתנו הברוכה לארצנו, ממוענות לעם ישראל השוכן בארצו. כל העם בכל הארץ. יודעים מה, רוב העם ברוב הארץ. גם הציונות, כפי שהתברר גם להרצל עד מהרה, איננה סתם תנועת התחיה הלאומית של היהודים, אלא תחייתם בארץ ישראל דווקא.

תקצוב הוא תמריץ. כשמתקצבים משהו הוא גדל; כשרוצים שהוא יקטן - מפסיקים לתקצב אותו. זאת הסיבה שקצבאות נכות יוצרות יותר נכים (או אנשים הרשומים כנכים). מי שמאמין, כמוני, שיש חשיבות לכך שיהודים יגורו בארץ ישראל ובמדינת ישראל, לא יכול לתמוך בתקצוב יהודים שבחרו להישאר שם.

מה יש בכלל ליהודים לחפש מחוץ לישראל? הם לא שמעו חדשות במאה השנים האחרונות? הדרמה הגדולה בהיסטוריה של העם היהודי מתחוללת בישראל ושוברת כל שיא דמיוני אפשרי. אם יש יהודי מספיק מנותק מהסיפור הלאומי שלו, עד שהוא גר לו באיזו פינה בעולם, אנחנו עוד נממן את הסטייה המוזרה הזאת? מוזר.

הכותב הוא כתב "כאן", תאגיד השידור הישראלי (בהקמה)

פקטור

חלקם עומדים בראש מדינות, אחרים שינו את העולם דרך המוזיקה: רגע לפני ש־2016 מסתיימת, **הכירו את 15 היהודים שעשו לנו את השנה**

צילום: שאטרסטוק

לאונרד כהן (נפטר בגיל 82)
המוזיקאי שהמציא מחדש את "הללויה"

לפני כחודש וחצי הלך לעולמו אחד המוזיקאים היהודים המוכרים והמשפיעים בעולם, הלא הוא לאונרד כהן. כהן, שחי בשנותיו האחרונות בארה"ב, היה פופולרי יותר דווקא במולדתו קנדה, באירופה ואפילו בישראל, עם שירים כמו "הללויה" ו"סוזאן". הוא לא היה רק מוזיקאי ומשורר אלא יהודי גאה, ויהדותו באה לידי ביטוי בשיריו ובכתביו.

שמו היהודי היה אליעזר בן ניסן הכהן, והוא גדל כחלק מקהילת בית הכנסת "שער השמים" במונטריאול, שהקים סבו. בתקליט האחרון שלו שיתף פעולה עם חזן ועם מקהלת החזנים של בית הכנסת. הפזמון של השיר מסתיים במילה "הנני" בעברית, והיצירה כולה היא מעין תרגום ל"קדיש" היהודי. "אני מחפש צליל שיזכיר לי את בית הכנסת של ילדותי", אמר.

כהן התייחס רבות ליהדותו במהלך השנים וגם לקשר שלו לבודהיזם, והבהיר: "אני לא מחפש דת חדשה, אני בהחלט שמח עם זו הישנה, עם היהדות".

אלי רייזמן (22)
הספורטאית היהודייה המצליחה בעולם

לספורטאית המוכשרת אלי רייזמן נחשפנו לראשונה באולימפיאדת לונדון בשנת 2012, אז בלטה כאחת הספורטאיות הפופולריות של נבחרת התעמלות הקרקע של ארה"ב עם תרגיל שביצעה לצלילי "הבה נגילה". באותה אולימפיאדה היתה רייזמן הספורטאית האמריקנית המעוטרת ביותר, עם שתי מדליות זהב ומדליית ארד אחת. בקיץ האחרון, באולימפיאדת ריו דה־ז'נרו, היא זכתה במדליית זהב אחת ושתי מדליות כסף.

משפחת רייזמן חברה קרוב ל־20 שנה בבית הכנסת הרפורמי "טמפל בית עבודה" בניוטון, פרבר של בוסטון, מסצ'וסטס. רייזמן עצמה חגגה במקום את בת המצווה שלה, ולמדה בבית הספר היהודי. "בחרתי את 'הבה נגילה' כי רציתי לעשות תרגיל עם מוזיקה שאנשים ימחאו לצלילים כפיים", הסבירה את בחירת השיר לתרגיל שלה, "זה מאוד קול שיהודים בעולם עקבו אחריי". עוד אמרה כי היא "מאוד גאה להיות יהודייה ולייצג את היהודים בכל העולם. זה כבוד גדול".

וולודימיר גרויסמן (38)
ראש ממשלת אוקראינה שמתפלל בבית כנסת

רובכם בוודאי לא שמעתם עליו, אבל מתברר שראש ממשלת אוקראינה הוא בכלל יהודי מאמין, דור שלישי לשואה, המתפלל בבית כנסת דרך קבע. הכירו את וולודימיר גרויסמן, שנבחר באפריל השנה לתפקיד הרם לאחר ששימש יו"ר הפרלמנט וסגן ראש הממשלה.

הוא נולד בעיר ויניצה ואף מקושר לבית הכנסת המקומי, ובראיונות עמו אמר שהוא מתפלל שם למרות האנטישמיות הקיימת במדינה. לגרויסמן יש קרובי משפחה שעלו לישראל וחיים באשדוד.

בשנת 2014, אחרי אירועי יבורומאידאן ברחובות אוקראינה (המחאה על דחיית ההסכם לשיתוף הפעולה עם האיחוד האירופי), הודח נשיא אוקראינה ויקטור ינוקוביץ, והאופוזיציה עלתה לשלטון. גרויסמן התמנה לשר לענייני פיתוח אזורי ובינוי. כמה חודשים לאחר מכן נבחר לראדה העליונה - הפרלמנט של אוקראינה - מטעם מפלגתו של פטרו פורושנקו.

לתקשורת האוקראינית סיפר גרויסמן על סבו, אשר שרד את השואה בכך שהעמיד פני מת בקבר המונים שאליו הושלך. בטקס יום השואה הבינלאומי שנערך השנה ביקש מחברי הפרלמנט לעמוד לדקת דומייה "לזכר שואת היהודים" - לראשונה בתולדות המדינה.

ג'ארד קושנר (35) ואיוונקה טראמפ (35)
היהודים המשפיעים בבית הלבן

בהיסטוריה האמריקנית לא מכירים מצב שבו היו לנשיא ארה"ב בן או בת יהודים, שאף שימשו כיועציו הקרובים ביותר. איוונקה, בתו של נשיא ארה"ב הנבחר דונלד טראמפ, ידועה כיום כלוחשת על אוזנו, כ"קול השפוי" בקמפיין של אביה. בעלה ג'ארד קושנר, איש נדל"ן, מו"ל העיתון "אובזרבר" ונצר למשפחת אצולה יהודית־אורתודוקסית, היה האחראי לניהול הקמפיין של טראמפ. לקושנר מייחסים את האסטרטגיה של הקמפיין המנצח, ובאחריותו גם הייעוץ לנושא המזרח התיכון. קושנר הוא זה שכתב את הנאום של טראמפ מול אלפי תומכי השדולה הפרו־ישראלית איפא"ק, והיה אחראי לכך שהתנהל קמפיין מאסיבי לגיוס קולות מצביעים דווקא בישראל.

כעת, איוונקה וג'ארד יהיו בני בית בחדר הסגלגל, ועל כן יצטרכו להתבצע בבית הלבן שינויים דרסטיים כגון הכשרתו של המטבח ואולי אף התקנת מעליות שבת לטובת הזוג הצעיר ושלושת ילדיהם.

צילומים: איי.אף.פי, איי.פי, אי.פי.איי, גטי אימג'ס

שלדון אדלסון (83)
הפילנתרופ היהודי שהאמין במועמדותו של דונלד טראמפ

רבים בארה"ב ובישראל גיחכו כאשר שמעו שאיש העסקים היהודי־אמריקני שלדון אדלסון החליט לתמוך במועמדותו של דונלד טראמפ במרוץ לנשיאות ארה"ב. גורמים בתקשורת הישראלית זלזלו בו, והטילו ספק רב בכך שטראמפ, שהיה אז רק מועמד לנשיאות, יכול להתקרב לתמיכה הציבורית של יריבתו הדמוקרטית. אך מתברר שאדלסון הימר על הסוס הנכון.

אדלסון הוא בעל השליטה בחברת 'לאס־וגאס סאנדס', שלה בתי מלון וקזינו בלאס־וגאס, בסין, בסינגפור ובווייטנאם. גילוי נאות: הוא אף בעליו של העיתונים "ישראל היום", "מקור ראשון" ואתר החדשות nrg. בשנת 2014 הוערך הונו בסכום של יותר מ־31 מיליארד דולר.

פעילותו הפילנתרופית של אדלסון בעולם היהודי ובישראל הביאה לכך שהוא הפך לאחד הגורמים המשמעותיים ביותר בתחום: אדלסון ואשתו ד"ר מרים תרמו יותר מ־100 מיליון דולר לפרויקט "תגלית", שהפך לפרויקט המצליח ביותר בעולם היהודי, ומקובל על כל הזרמים והארגונים. בנוסף, בני הזוג אדלסון היו מהתומכים הגדולים ביותר של הארגון החדש והמשגשג לישראלים־אמריקנים, IAC.

רייצ'ל (רוחי) פרייר (51)
השופטת היהודייה־חסידית הראשונה

אם בישראל שילובם של חרדים וחרדיות במקום העבודה עדיין נמצא בחיתוליו, בארה"ב המצב שונה לגמרי. הכירו את רייצ'ל (רוחי) פרייר, אם לשישה, שנבחרה לפני כמה חודשים לשופטת החרדית־חסידית הראשונה בבית משפט אמריקני. התקשורת האמריקנית חגגה כשנודע כי פרייר נבחרה לשמש שופטת בבית משפט אזרחי בברוקלין.

מעבר להיותה אמא וסבתא, פרייר היא גם עורכת דין, מתנדבת עם נוער בסיכון וחובשת. "ישנה תפיסה מוטעית לגבי הנשים בקהילה שלנו, כאילו אין להן יכולת להיות מצליחניות – וזה ממש לא נכון", אמרה לאחרונה בריאיון.

העובדה שפרייר חובשת גרמה לכך שהיא הייתה אחת מהנשים שהקימו לפני כמה שנים את "עזרת נשים", חברה המספקת לנשים חסידיות שירותי חירום רפואיים שניתנים על ידי נשים חסידיות. כאשר נשאלה איך היא מסתדרת עם כל תפקידיה אמרה: "יש 24 שעות ביממה, כך שאנחנו מצליחות לדחוס פנימה הרבה". בעוד כמה שבועות תיכנס לתפקידה החדש כשופטת, והקדנציה שלה צפויה להסתיים בשנת 2027.

אוליבר הארט (68)
עוד פרס נובל לאוסף היהודי

לא חסרים חתני פרס נובל יהודים, ובכל זאת אנחנו מתרגשים בכל פעם מחדש לגלות שהמוח היהודי לא מאכזב. השנה, בנוסף למוזיקאי בוב דילן, זכה פרופ' אוליבר הארט, כלכלן יהודי־אמריקני מאוניברסיטת הרווארד, בפרס נובל לכלכלה בעקבות מחקריו בתורת החוזים.

הארט חוקר את תורת החוזים, "תיאוריית הפירמה", מימון תאגידי והקשר בין חוק לכלכלה. מחקריו מתמקדים בתפקידים שמבני בעלות והסכמים חוזיים משחקים בממשל תאגידי, ובגבולותיהם של תאגידים.

הוא נולד בבריטניה להורים יהודים שעסקו ברפואה, כנצר למשפחת אצולה יהודית. סבו היה סמואל מונטגיו, ברון סוויית'לינג הראשון.

הארט נשוי לפרופ' ריטה גולדברג, מרצה לספרות בהרווארד וסופרת שכתבה ספר זיכרונות כדור שני לשואה בשם "ארץ אימהות: לגדול עם השואה".

"הכלים התיאורטיים החדשים שנוצרו על ידי הארט והולמסטרום (שותפו לפרס) חיוניים להבנת חוזים ומוסדות, וכן את החסרונות בתכנון חוזים", נכתב בהודעה על זכייתו.

בוב דילן (75)
הזמר שניסה להתחמק מפרס נובל

הזמר היהודי בוב דילן נבחר השנה כחתן פרס נובל לספרות, אך לא ענה לטלפונים של אנשי ועדת הפרס ולבסוף שלח לטקס הודעה מוקלטת ולא הגיע בעצמו. בנימוקי ועדת הפרס נכתב כי "דילן המציא את עצמו מבחינה פואטית לאורך 54 שנות יצירה. הוא היה ממציא פואטי של שפה אמריקנית חדשה בתוך מסורת השירה האמריקנית".

דילן נולד בדולות שבמינסוטה כרוברט אלן צימרמן, למשפחת מהגרים יהודית. מאוחר יותר הוא שינה את שמו לבוב דילן, יש הטוענים שעשה זאת כמחווה למשורר הוולשי האהוב עליו, דילן תומס.

דילן שמר על קשרים חמים עם מדינת ישראל ועם העם היהודי במשך השנים. הוא ביקר בארץ כמה פעמים בשנות ה־60 וה־70 ואף עשה צעדים לקראת הצטרפות אפשרית לקיבוץ. הוא גם הופיע שלוש פעמים בישראל – בשנים 1987, 1993 ו־2011.

עמיר חדד (32)
היהודי שייצג את צרפת באירוויזיון

למרות האנטישמיות הקשה הפוקדת את צרפת בשנים האחרונות וגל העלייה לישראל, מי שייצג השנה את צרפת באירוויזיון הוא דווקא יהודי (שאף מחזיק בדרכון ישראלי). הזמר עמיר חדד אמנם התפרסם לראשונה בישראל כשהשתתף בעונה הרביעית של תוכנית הריאליטי "כוכב נולד", אך הודח בשלבים מוקדמים. את הפריצה הגדולה הוא חייב דווקא לתוכנית "דה ויס" בצרפת, שם זכה במקום השלישי, וזמן קצר לאחר מכן נבחר לייצג את מדינתו בתחרות הזמר האירופית. הוא וחבריו הגיעו למקום השישי.

חדד נולד בסרסל, פרוור של פריז, למשפחה יהודית מרקע תוניסאי ומרוקאי. כשהיה בן 8 עלתה משפחתו לישראל, והתגוררה בהרצליה. במקביל להיותו כוכב פופ בינלאומי, הוא גם רופא שיניים: לאחר שנכשל ב"כוכב נולד" החליט לנסות את מזלו בעולם הרפואה ולמד באוניברסיטה העברית, בעוד הוא בטוח שהקריירה המוזיקלית מאחוריו. מתברר בדיעבד שעוד היה לו מה לתרום לעולם המוזיקה.

לאסלו נמש (39)
האוסקר מכיר (שוב) בשואה

לא כל יום זוכה הונגריה באוסקר וב"גלובוס הזהב" בקטגוריית "הסרט הזר הטוב ביותר". השנה זה קרה, ועל סרט שעוסק בשואת יהודי המדינה. הבמאי והתסריטאי של הסרט "הבן של שאול", לאסלו נמש, הוא ההונגרי הראשון שזוכה בפרס גלובוס הזהב, והשני הזוכה באוסקר. בעקבות זכייתו נבחר לשבת בוועדת השיפוט של פסטיבל קאן לשנת 2016.

הוא נולד בבודפשט לאם יהודייה ולאב הונגרי, הבמאי אנדראס ילס. כשהיה בן 12 היגרה משפחתו לפריז, שם – עוד כילד – החל להפיק סרטי אימה מביתו.

עלילת "הבן של שאול" מתרחשת באוקטובר 1944 במחנה ההשמדה אושוויץ־בירקנאו. במרכזו עומדת דמותו של שאול אוסלנדר, איש זונדרקומנדו יהודי־הונגרי. בעת פינוי תאי הגזים הוא מבחין בילד גוסס, שאותו חונק לאחר מכן רופא אס־אס. הוא משכנע עצמו שמדובר בבנו, ומחליט, למרות הקשיים, להביאו לקבורה יהודית מכובדת.

איימי שומר (35)
המצחיקולית שלנו בהוליווד

אם תפקיד הקומיקאי היהודי היה תפוס בשנות ה־90 על ידי ג'רי סיינפלד, בשנות ה־2000 ירשה אותו השחקנית־קומיקאית איימי שומר. אביה של שומר יהודי, בעלים של חברת ריהוט, ואמה היא פרוטסטנטית שהתגיירה.

בילדותה התגוררה שומר עם משפחתה בלונג־איילנד שבניו יורק, שם אף למדה עברית בבית ספר יהודי. המשפחה הייתה חברה בבית כנסת רפורמי, והאם שימשה חברה בוועד. בראיונות עמה סיפרה איימי שבנערותה חוותה אנטישמיות שהופנתה כלפיה.

שומר היא היוצרת והכוכבת של הסדרה "אינסייד איימי שומר" המשודרת בערוץ "קומדי סנטרל". היא השחקנית היחידה המופיעה בכל פרק, בעוד שאר השחקנים מתחלפים. בין השאר הופיעו בתוכניתה ג'רי סיינפלד, רוב שניידר וג'וליה לואיס דרייפוס (אף הם בעלי רקע יהודי).

שומר הייתה מועמדת פעמים רבות לזכייה בפרסי "אמי" על תפקידיה השונים בסדרה, ואף זכתה בו בשנת 2015. השנה הייתה מועמדת לזכייה בפרס השחקנית הטובה ביותר בקומדיה או במחזמר בטקס פרסי ה"גולדן גלוב".

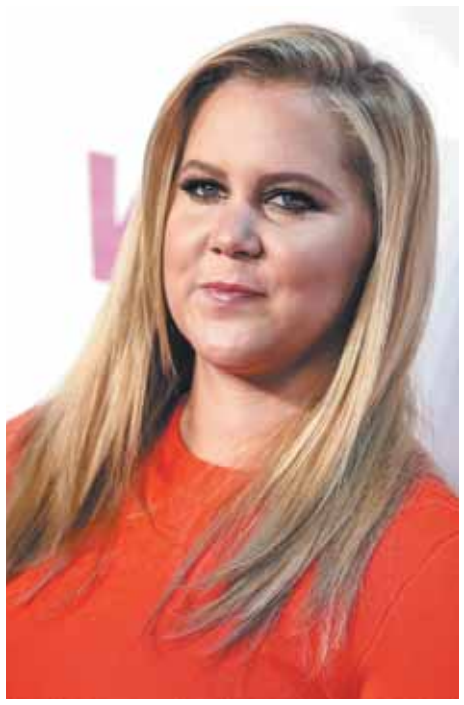

ג'ון קי (55)
היהודי שנמאס לו להיות ראש ממשלה

ישנו יהודי שבמקום לעמוד בראש מדינת ישראל, שבה כל אזרח (חושב ש)הוא ראש ממשלה, החליט לעמוד בראש מדינה רגועה יותר. עד לפני כשבועיים הנהיג את ניו־זילנד ראש ממשלה שהוא בן העם הנבחר, אך אחרי שמונה שנים בתפקיד הודיע במפתיע על התפטרותו. זהו ג'ון קי, בן לאם יהודייה מאוסטריה בשם רות לזר, מולטי־מיליונר וראש מפלגת הימין. כבר בגיל בר מצווה שלח מכתב לראש הממשלה דאז, ביל רולינג, ואמר לו כי ביום מן הימים הוא מתכוון לרשת אותו. מבחינה הלכתית הוא יהודי, ואמו אף הייתה פעילה בקהילה היהודית של ניו־זילנד.

בעבר כבר היו בניו־זילנד ראשי ממשלה יהודים - בין השאר ג'וליוס ווגל שהיה יהודי מאמין ופעל בשנות ה־70, ופרנסיס בל, שהיה בן לאם יהודייה שהמירה את דתה לנצרות. בל שימש בתפקיד במשך 20 יום בלבד בשנת 1925.

הרב יונתן זקס (68)
זכה ב"פרס הנובל הרוחני"

עם כל הכבוד לפרס הנובל המוכר, מתברר שישנו פרס המביא בכנפיו סכום זכייה גבוה בהרבה, אך משום מה ההכרה הציבורית בו קטנה משמעותית. השנה זכה רבה הראשי לשעבר של בריטניה, הרב פרופ' יונתן זקס, בפרס הטמפלטון היוקרתי ובסכום של מיליון וחצי דולר על "תרומה יוצאת דופן לממד הרוחני בעולם". הזוכה הראשונה בפרס המדובר הייתה אמא תרזה.

הרב זקס, שהוא גם לורד בריטי, שימש עד לפני שלוש שנים כרב הראשי של בריטניה, והוא מוכר בכל רחבי העולם כפילוסוף ואיש דת מהמדרגה הראשונה. לפני מעט יותר מעשור הוענק לו תואר אבירות, ובשנת 2009 הוא אף צורף לבית הלורדים בתואר "הברון זקס מאולדגייט". מאז שפרש מתפקידו כרב ראשי הוא משמש פרופסור באוניברסיטת ניו־יורק, בישיבה יוניברסיטי היהודית ובקינגס קולג' בלונדון.

לרב זקס קשרי ידידות בבית המלוכה הבריטי ובפרט עם הנסיך צ'ארלס, וזה אף השתתף בטקס חילופי התפקידים בינו לבין יורשו בתפקיד, הרב אפרים מירוויס.

ג'פרי גולדברג (51)
העיתונאי היהודי המקורב לבית הלבן

אין הרבה עיתונאים, אם בכלל, שהספיקו לערוך לא פחות מחמישה ראיונות עומק עם נשיא ארה"ב ברק אובמה, ועם בכירים נוספים כגון הילרי קלינטון, דיוויד קמרון, בנימין נתניהו, המלך עבדאללה מירדן ואחרים. ג'פרי גולדברג הוא ללא ספק אחד העיתונאים הבכירים בעולם, ויש לו קשר מיוחד עם נשיא ארה"ב היוצא ובכירים אחרים בממשל האמריקני - עובדה המעניקה לו אמינות גבוהה בקרב הקוראים.

השנה הפך גולדברג מכתב של המגזין "אטלנטיק" לעורכו הראשי. הוא מתמחה בענייני חוץ, המזרח התיכון ואפריקה. גולדברג חבר בבית כנסת, ומעורב מאוד בחיים היהודיים בארה"ב. במהלך לימודיו האקדמיים החליט לעבור לישראל ואף שירת בצה"ל כמדריך כלואים במשטרה הצבאית. אז החל לכתוב מאמרים עבור העיתון "ג'רוזלם פוסט". כאשר חזר לארה"ב החל לכתוב עבור ה"וושינגטון פוסט" ולאחר מכן ל"ניו־יורק טיימס" ול"ניו־יורקר". כתבות העומק שלו זכו לפרסי עיתונות רבים. תחת שרביטו החליט ה"אטלנטיק" לתמוך במועמדת הדמוקרטית הילרי קלינטון בבחירות האחרונות לנשיאות.

אלי ויזל (נפטר בגיל 87)
הפנים הבלתי רשמיות של העם היהודי בעולם

חתן פרס נובל לשלום, הסופר אלי ויזל, הלך לעולמו השנה בביתו שבניו־יורק. את חייו הקדיש להנצחת השואה, ועמד מאחורי מפעל עצום הכולל עשרות ספרים וכתבים שונים. הוא זכה בפרס נובל לשלום בשנת 1986 על פועלו ב"ועדה הנשיאותית לזכר השואה".

ויזל, אחד הסופרים ופעילי זכויות האדם המוערכים ביותר בעולם, היה ניצול שואה. בעבר הוזכר כאחד מ־100 האישים המשפיעים בעולם של המגזין "טיים".

בעבר שימש ויזל כעיתונאי בישראל, היה מורה, וכיהן גם כנציג בלתי רשמי של העם היהודי ושל קהילת ניצולי השואה המידלדלת והולכת בפני מנהיגים וראשי מדינות מכל רחבי העולם, שחלקם ראו בו ידיד נאמן. בין ידידיו האמריקנים הבולטים גם נשיא ארה"ב ברק אובמה, שאף התלווה אליו לביקור במחנה הריכוז בוכנוולד, ומנחת הטלוויזיה אופרה וינפרי.

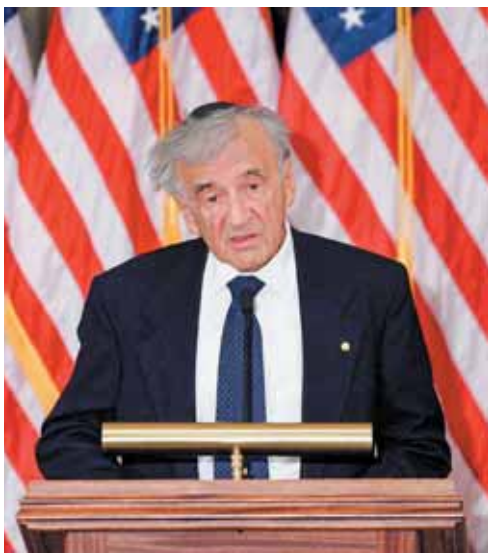

צילומים: איי.אף.פי, איי.פי, אי.פי.איי, גטי אימג'ס

הנה הכסף

האם למדינת ישראל ישנו אינטרס כלכלי בשמירה על קשר עם יהודי התפוצות? מחקר מעמיק שנערך בנושא מגלה שבהחלט כן

גדעון דוקוב

במהלך שנת 2014 העביר משרד התפוצות תוכנית לחיזוק הקשר עם יהודי הגולה בעלות של עשרות מיליוני שקלים בשנה. לתוכנית היו גם מתנגדים, כשטענתם המרכזית הייתה שעדיף להשקיע את כספי המדינה בעיירות הפיתוח ולא ב"יהודים העשירים מחו"ל".

בעקבות כך החליטו במשרד התפוצות לשכור חברה חיצונית - "רציונל פרויקטים כלכליים" - שתבחן בעבורם את המשמעות הכלכלית של הקשר בין מדינת ישראל ליהדות התפוצות. התוצאות לא הפתיעו אותם, או את כל מי שמכיר את הקשר הכלכלי העמוק שבין יהודי התפוצות למדינת ישראל. יחד עם זאת, הוא עשוי להפתיע רבים מאיתנו השבויים בתפיסות מיושנות.

תוצאות המחקר הראו שעל פי הערכות שמרניות, היקף הפעילות השנתית של יהדות התפוצות בכלכלה הישראלית עומד על 58 מיליארד שקלים, שהם 6.35% מהתמ"ג. "המספרים האלה מצביעים על כך שלקשר עם יהדות התפוצות יש השלכה כלכלית משמעותית, בוודאי כשהצמיחה השנתית בישראל עומדת על שניים־שלושה אחוזים", אומרים גורמים במשרד התפוצות.

אל מול הנתונים הללו עומד החשש שההתרחקות שמגלה הדור הצעיר של יהדות התפוצות ביחס למדינת ישראל תוביל גם לירידה בקשר הכלכלי, צעד שיפגע בצמיחה. "חשיבות ההשקעה ביהדות התפוצות היא קודם כל אידיאולוגית, אבל חשוב להבין שיש פה גם השלכות כלכליות אדירות", אומרים במשרד.

לא היה פשוט לנתח את המשמעות הכלכלית של יהדות התפוצות בישראל. אחרי עבודת חשיבה מאומצת בנושא, הוחלט על שימוש במתודולוגיה מסודרת שלקחה חמישה ענפים שמשפיעים על הכלכלה בישראל, ואז בחנה את החלק היחסי של יהדות התפוצות בהשקעת משאבים בענפים אלו. חמשת הענפים שנבחרו היו קרנות הון־סיכון (השקעות בהייטק), נדל"ן, פילנתרופיה, תיירות וייצוא. בכל תחום ותחום בוצעה בדיקה מעמיקה מכמה מקורות, כדי לנסות לקבל את אחוז ההשקעה של יהודי התפוצות בנושא.

קטר ההייטק עושה עלייה

בנושא קרנות הון־סיכון נבדק קודם יחס ההשקעות של קרנות מחו"ל לעומת קרנות ישראליות בהשקעות ראשונות בחברות הזנק. לאחר מכן נבחרו הקרנות בעלות מספר ההשקעות הגבוה ביותר מבחינת גובה הסכום ומספר החברות שהשקיעו בהן. באותן קרנות ניתחו בחברה מהו יחס השותפים היהודים, ומכאן גזרו את אחוז המשקיעים היהודים מתוך סך השקעות ההון־סיכון בישראל.

בתחום הנדל"ן הסתמכה הבדיקה על נתוני הקנייה של תושבי חוץ, מתוך הנחה שמרנית שלפחות 90 אחוזים מתושבי החוץ שרוכשים נדל"ן למגורים בישראל הם יהודים, זאת אף על פי שהסברה הרווחת היא שמדובר באחוז גבוה יותר.

גם ביחס לפילנתרופיה, הנחת היסוד השמרנית הייתה שלפחות תשעים אחוזים מהתרומות מחו"ל הן מיהודי התפוצות, כשניתוח החלק היחסי שלהן נעשה בממוצע השנים 2010־2014.

בתחום התיירות הסתמכו על נתוני משרד התיירות ל־2015, שניתח את אחוז התיירים היהודים מתוך סך תיירי החוץ, ומתוך כך את אחוז ההכנסות שמייצרים אותם תיירים מתוך כלל תיירות החוץ והפנים בישראל.

בחינת החלק של יהדות התפוצות מכלל הייצוא דרשה מעט יותר השקעה, כשבשלב ראשון נבחן סכום ההכנסות בענף הייצוא בסך הכול. מתוך זה נבדק סכום ההכנסות של תחום המזון והמשקאות המיוצאים לאירופה ולארה"ב, כשמתוך זה הונח ש־80 אחוזים מגיעים לקהילות יהודיות.

התוצאות המרשימות ביותר היו בתחום השקעות ההון־סיכון, שם לא פחות מ־63 אחוזים מסך כל ההשקעות בתחום מהחברות שנדגמו התבצעו על ידי יהדות התפוצות. במקום השני נמצאת התיירות של יהדות התפוצות, שאחראית לכ־27 אחוז מכלל תיירות החוץ בישראל, ו־16 אחוז מתוך כלל התיירות בישראל (כולל תיירות פנים). הפילנתרופיה של יהדות התפוצות הגיעה רק למקום השלישי, כאשר תרומות מחו"ל מהוות בממוצע כשמונה אחוזים ממנה. חשוב לציין שמתוך התרומות כמעט 50% מוקדשים לחינוך ולמחקר. בנדל"ן התגלה שרק ארבעה אחוזים מכלל ההשקעות הישירות הן מיהודי התפוצות, ובייצוא מדובר על אחוז אחד בלבד ליהודי ארה"ב ואירופה.

התמונה משתנה מעט כשמסתכלים על הסכומים במספרים מוחלטים. ההשפעה הכלכלית של יהדות התפוצות על הכלכלה הישראלית מוערכת ביותר מ־25 מיליארד שקלים בממוצע שנתי, על פי החלוקה הבאה: 8.04 מיליארד מתרומות (32% מהסך הכולל), 6.28 מיליארד מהשקעות בנדל"ן (25%), 4.62 מיליארד מתיירות (18%), 4.59 מיליארד מאפיקי הון־סיכון (18%) ו־1.8 מיליארד מתחום הייצוא (7%).

> ההשפעה הכלכלית של יהדות התפוצות על הכלכלה הישראלית מוערכת ביותר מ־25 מיליארד שקלים בממוצע שנתי

> המספרים מצביעים על כך שלקשר עם יהדות התפוצות יש השלכה כלכלית משמעותית, בוודאי כשהצמיחה השנתית בישראל עומדת על שניים־שלושה אחוזים

שינויים במצב הפילנתרופיה

החשש, כאמור, הוא שלירידה בקשר בין יהדות התפוצות לישראל תהיה גם השלכה כלכלית, ועל פי המחקר של משרד התפוצות לא מדובר בחשש תיאורטי בלבד. את השפעת ההתרחקות של הדור הצעיר ביהדות התפוצות אפשר לראות כבר כיום בתחום הפילנתרופיה. דפוסי ההתנהגות משתנים עם חילופי הדורות, וככל שהדור המבוגר מפנה את מקומו לדור הבא, גדלה הנטייה לספק סיוע למטרות לא־יהודיות. אלא שעל פי המחקר, מעבר לשינוי הכמותי בתרומות, התחולל גם שינוי איכותי בסגנונות הנתינה היהודית. רבים מהתורמים הגדולים שאפשר היה לסמוך עליהם שיספקו את התמיכה העיקרית למנגנון הפדרציות ויסמכו עליו בכל הנוגע להקצאת תרומותיהם למנעד שימוש רחב, מעוניינים היום בנתינה ייעודית או ממוקדת יותר, ומתוך מעורבות אישית. לרוב נתינה מסוג זה מלווה בדרישה ליתר שקיפות ולהוכחות קונקרטיות ובנות־מדידה של השימוש בתרומה.

לאור החשש הזה בחנו במחקר גם השלכות אפשריות של ירידה בכל אחד מאותם חמישה תחומים, והתוצאות היו בהחלט מדאיגות. כך

שאטרסטוק

מכלל התיירות בישראל מיוחסים ליהדות התפוצות

מסך כל ההשקעות בהון סיכון ו־PRIVATE EQUITY מהחברות הישראליות שנדגמו נעשים על ידי יהודי התפוצות

מכלל ההשקעות הישירות בנדל"ן בישראל מגיעים מיהודי התפוצות

בממוצע מסך התרומות

למשל, על פי המחקר, עבור כל אחוז בירידה מהכנסות המוסדות ללא כוונת רווח (מלכ"רים) מיהדות התפוצות, יותר מ־1,800 איש יאבדו את מקום עבודתם; כ־300 עובדים יאבדו את משרתם עבור כל ירידה של אחוז בייצוא ליהודי התפוצות של אירופה וארה"ב, וכ־160 עובדים יאבדו את משרתם עבור כל ירידה של אחוז בכניסת תיירים יהודים. בתחום ההון־סיכון כ־13 חברות יאבדו את המימון בעקבות כל אחוז של ירידה בהשקעה מצד יהודי התפוצות.

"משרד התפוצות פועל מתוך תפיסה ערכית, אבל חשוב להבין שהמגמה הנוכחית שבמסגרתה יותר ויותר יהודים מתבוללים, והדור הצעיר מרגיש פחות שייך, עלולה ליצור השפעה מעבר להיעלמות העם היהודי ברמה הערכית, אלא גם על הכלכלה הישראלית", מסכמים במשרד התפוצות.

הנחת היסוד של המחקר הייתה שההשקעה הכלכלית של יהדות התפוצות בחמשת התחומים הללו, ובכלל בישראל, מונעת באופן משמעותי מהצד האידיאולוגי של הקשר לישראל. ברוב התחומים הקשר הוא ברור; כך למשל בנושא הפילנתרופיה שבוודאי נובעת מקשר רעיוני, אך גם בתחום התיירות והנדל"ן אין ספק שהמוטיבציה המרכזית היא הקשר בין יהדות התפוצות לישראל.

בייצוא נבחן תחום המזון והמשקאות ליהדות התפוצות מתוך כלל הייצוא, בהנחה שצריכת המוצרים הללו מושפעת גם היא מאידיאולוגיה ולא מסיבות כלכליות. התחום היחיד שבו הקשר לישראל מובהק פחות הוא השקעות של קרנות הון־סיכון, זאת מכיוון שמדינת ישראל נחשבת ל"סטארט־אפ ניישן", אולם גם כאן קשה להתעלם מההשפעה של הרגש היהודי החם כלפי ישראל על הרצון והמוכנות להשקיע דווקא בחברות הזנק ישראליות.

אמא, אדמה

פרויקט "מומנטום" מביא לישראל נשים יהודיות בוגרות ואמהות לילדים, כדי שיתחברו מחדש לארצן ולמורשתן. כתבתנו הצטרפה ליום אחד במסע, ונדבקה בהתרגשות

ריקי רט | צילום: אבירם ולדמן

כשאנחנו עוזבות את בסיס מג"ב אחרי חיבוקים שמעניקות חברותיי החדשות לחיילים ובשירת "עם ישראל חי", אפילו אני, הצינית, מזילה דמעה.

שבוע קודם לכן, העורך מבקש ממני להתלוות ל־450 נשים יהודיות מחמש מדינות ברחבי העולם שהגיעו לבקר בישראל למסע העצמה נשית בן תשעה ימים ברחבי הארץ, כחלק מפרויקט "מומנטום", מיזם משותף של ארגון JWRP (Jewish women's renaissance project) ממרילנד והמשרד לענייני תפוצות. מיד אמרתי כן והלכתי לצחצח את האנגלית שבפי - אחרי הכל, לא בכל יום מזדמן לי לראות את ישראל בעיניים של יהודיות מרחבי העולם, ולכו תדעו, אולי הן גם יזמינו אותי לביקור גומלין בניו־יורק למשל.

JWRP נוסד בשנת 2008 במטרה לקדם העצמת נשים יהודיות, תוך הכרה ביכולתן לשנות את העולם באמצעות ערכים יהודיים. הפרויקט העיקרי של הארגון הוא "מומנטום", מסע מסובסד בן תשעה ימים בישראל. עד היום השתתפו בו יותר מעשרת אלפים נשים מ־26 מדינות ברחבי העולם. בשנת 2013 נכנס משרד התפוצות כשותף בפרויקט לאחר שזיהה אותו כאסטרטגי ובעל חזון אמיתי. המסעות הללו ברחבי ישראל, מצפונה ועד דרומה, כוללים חוויות והתנסויות המלמדות על ההיסטוריה והמורשת היהודית, בדגש על ישראל המודרנית. במסעות משתתפות גם אמהות ישראליות הזוכות לקיים מפגשים ייחודיים ומעוררי השראה עם האורחות מעבר לים.

ביקור משנה חיים

מדובר בנשים קריירסטיות ואמהות לילדים שמעצם היותן יהודיות שמעו על מדינת ישראל, אך רובן מעולם לא ביקרו בה, ואת האינפורמציה עליה קיבלו מכלי התקשורת. רובן סביב גיל ארבעים, כלומר לא הותירו בבית ילדים קטנים, ומצד שני הן עדיין לא מבוגרות מכדי להכיר את מורשתן. במהלך הימים שבהם שהו כאן הנשים הן ביקרו בצפת, ביד ושם, בכנסת, במצדה, בים המלח ובעוד מגוון אתרים, ושמעו הרצאות על מדינת ישראל ועל ההיסטוריה שלה ושיעורים בנושאי יהדות. בחרתי להצטרף אליהן לאחד משיאי הביקור מבחינתן, ביקור בבסיס מג"ב בעטרות ומפגש ישיר עם חיילי צה"ל - יום לפני שהן עוזבות את הארץ וחוזרת לחייהן בחו"ל.

האוטובוס עוצר, והן יורדות ממנו נרגשות. כל אחת אוחזת שקית בידה. בתחילה חשבתי שמדובר בציוד אישי שלהן, אך תוך דקות,

>

צילומים: אבירם ולדמן

צילום:

"לרקוד, לצחוק, לבכות עם כל כך הרבה נשים, זה מיוחד". משתתפות "מומנטום"

ברגע שפגשו את החיילים, החליפו החבילות ידיים. היו שם סבונים וקרמים, דברי מתיקה, גרביים, כובעים, צעיפים וחטיפים, ובעיקר מכתבים מחבקים שכתבו ילדיהן של הנשים ועשו את כל הדרך מארצות הברית, כתובים בעברית עם שגיאות כתיב קלילות. "אתם הגיבורים שלנו", ו"אנחנו אוהבים אתכם" מככבים. "זה המעט שאנחנו יכולות לעשות בשבילם", אומרת לי איימי הרווארד, בת 47, מנהלת אדמיניסטרטיבית מבוקה־רטון שבפלורידה. "תראי, הם יותר צעירים מהבן שלי וכבר נושאים על כתפיהם אחריות כבדה כל כך", היא אומרת. הרווארד הגיעה למסע בעקבות שני בניה הבוגרים שכבר ביקרו בארץ במסגרת פרויקטים שונים של חיזוק הזהות היהודית. כששמעו על "מומנטום" הם רשמו את אמם והפתיעו אותה. אחרי שחזו את החוויה של ביקור בארץ, הם רצו שגם אמם תרגיש אותה. "מבחינתי זה היה ביקור משנה חיים", היא אומרת. "תשעה ימים כאן זה ממש לא מספיק. אני רוצה לחזור עם הילדים. עכשיו אני מבינה למה הם כל כך התלהבו מהביקור כאן".

היא בת למשפחה יהודית בת שישה ילדים, אבל היא וגם אחיה לא ביקרו בארץ מעולם. "זה לא היה משהו חשוב בבית שבו גדלנו", מודה איימי בכנות.

מה הפתיע אותך בביקור כאן?

"העובדה שלא היו כל כך הרבה חיילים ברחובות. לפי מה ששמעתי בתקשורת ציפיתי להרבה יותר נוכחות צבאית, בתקשורת מדברים כל הזמן על ישראל כמדינה מוכת טרור, ומרחוק זה נראה כאילו אתם נמצאים כל הזמן במלחמה. בפועל ממש לא הרגשתי כך".

פחדת להסתובב בירושלים?

"לא פחדתי בכלל, אני מרגישה מאוד בטוחה, מרגישה שהגעתי הביתה".

אל המסע הגיעה איימי עם שלוש מכרות, ומבחינתה היא חוזרת עם עוד 45 אחיות, שותפותיה לאוטובוס. הרגע המרגש ביותר מבחינתה היה הביקור בכותל – "עשיתי שם שיחת וידאו עם הבן שלי והודיתי לו על ששלח אותי לכאן. עכשיו אני מבינה למה הם רצו שאעשה את זה. לקראת הנסיעה הם היו יותר נרגשים ממני". הביקור הנוכחי בבסיס מג"ב מרגש אותה מאוד. "כל השבוע דיברנו על כמה קטנה מדינת ישראל וכמה אויבים יש לה, ואיך היא זקוקה להגנה. החיילים האלו הם בסך הכל ילדים והם מגנים על ישראל בעבור היהודים בכל העולם כדי שתמיד יהיה לנו בית. אני חשה אסירת תודה כלפיהם. זה לא מובן מאליו".

עבור הרווארד, שגדלה במשפחה צבאית, הביקור בבסיס מרגש במיוחד. אביה היה רופא בצבא ארצות הברית והיא גדלה חלק מילדותה בבסיסים צבאיים. "גדלתי במשפחה פטריוטית מאוד, הצבא בשבילנו זה משהו משמעותי, אבל ברור שכאן, כשכולם יהודים וכשזה הצבא שמגן על מדינת ישראל, זה מרגש אותי פי כמה".

איך התרשמת מאיתנו הישראלים?

"הישראלים להתרשמותי מרוצים בחלקם, לא מתלוננים. התרשמתי גם מהאחריות שיש כאן לאנשים צעירים. בשעה שבני גילם בארה"ב מבלים ולומדים בקולג', הם משרתים בצבא ושומרים על המדינה שלהם. זה מרגש. הישראלים שפגשתי היו נדיבים, אינטליגנטים ומקסימים. יש לנו עם נפלא".

"הכותל הוא החוט המקשר בין כולנו"

בעוד אנחנו משוחחות, שאר נשות החבורה מתפזרות מסביב וכל אחת או שתיים משוחחות עם חייל או חיילת, מבקשות לשמוע על סדר היום שלהם, על אירועי טרור שבהם היו מעורבים ואפילו על התוכניות שלהם לתקופה שאחרי הצבא. החיילות זוכות כאן להערצה מיוחדת, ונתקלות בשלל שאלות – האם הן צריכות לעבור טירונות כמו הגברים, האם הנשק שלהן זהה ועוד ועוד.

רויטל גולדוסר, אף היא מבוקה־רטון, עוסקת בשגרה בהשמת כוח אדם. היא מפטפטת עם החיילים בעברית, כאחת מהמשתתפות הבודדות במסע שדוברות את שפת עבר. היא נולדה בישראל רגע אחרי מלחמת ששת הימים, ובגיל שנתיים עברה עם משפחתה להונג־קונג ובהמשך לארצות הברית. היא ביקרה בארץ כמה פעמים בילדותה, אבל היו אלו ביקורים משפחתיים שבהם בילתה עם בני דודיה, ולא ממש הכירה את המדינה. "מומנטום" אִפשר לה בפעם הראשונה לעשות היכרות עם האתרים בישראל ועם ההיסטוריה של המדינה. "אף פעם לא ביקרתי בים המלח, במצדה או בצפת", היא מספרת. "מבחינתי ישראל תמיד הייתה מקום המפגש עם המשפחה. בילינו אבל לא טיילנו בארץ". שאלת הזהות הישראלית מלווה אותה כבר הרבה שנים: "בגיל 16 בת דודה שלי מישראל ביקרה אצלנו והיא אמרה לי – 'אם עזבת את ישראל, אז מי את בעצם?' והשאלה הזאת הדהדה בי. באופן אינסטינקטיבי רציתי להגיד שאני צברית כי נולדתי כאן, ואפילו שעזבנו תמיד נשאר בנו משהו מכאן".

"ביקוריי הקודמים כאן היו כילדה, וראיתי את הדברים בהתאם, כלומר כילדה שהתגעגעה למשפחה שלה. הפעם אני עושה זאת בתור אישה ואמא יהודייה", מוסיפה רויטל. ואכן, תנאי להשתתפות במסע הוא היותן של הנשים אמהות, מתוך מחשבה שכך יוכלו להעביר את המסר הלאה, לילדיהן.

הביקור בכותל, כמו אצל רוב המשתתפות במסע, נחרט אצל גולדוסר כאירוע המרגש ביותר במסע. "הכותל הוא החוט שמקשר את כולנו לכאן", היא אומרת, "זה היה הטיול הכי טוב שעשיתי בחיי. לפני הטיול חשבתי אולי לעבור למקום אחר בארצות הברית או לאירופה, עכשיו יש יותר מחשבות על ישראל, אולי לגור כאן לתקופה מסוימת, אולי לשלוח את הילדים ללמוד כאן. תמיד אמרתי שכדי שהילדים יכירו את ישראל מספיק שהם יבואו לכאן פעם אחת, עכשיו אני יודעת שזה לא מספיק. אעשה הכל כדי שהם יכירו את המדינה טוב יותר".

עבור מארה ברנשטיין מפלורידה הטיול הזה הוא הגשמת חלום. "זה משהו שתמיד היה ברשימת

צילום: הדס פרוש, פלאש 90

> איימי הרווארד מבוקה רטון, פלורידה: "התרשמתי מהאחריות שיש כאן לאנשים צעירים. בשעה שבני גילם בארה"ב מבלים ולומדים בקולג', הם משרתים בצבא ושומרים על המדינה שלהם"

הדברים שאני צריכה לעשות, אבל כמו הרבה דברים שאנחנו רוצים לעשות, זה נדחה ונדחה ולא יצא אל הפועל. הייתה המשפחה והייתה עבודה, וזה פשוט לא קרה. הפרויקט הזה נתן לי דחיפה".

ממה הכי נהנית במסע?

"בסוף כל יום אמרתי לעצמי שלא יכול להיות טוב יותר, ואז בא היום למחרת והוכיח לי שטעיתי. – מצדה, יד ושם, הכותל – בכל אחד מהאתרים הללו חוויתי התרגשות גדולה. אני מרגישה עכשיו מחוברת ליהדות יותר מתמיד, ומצפה להעביר את התחושה הזאת לילדיי".

מארה, אם לשתי בנות צעירות, נהנתה מאוד מהמסע שאפשר לה מפגש עם נשים בגילאים שונים, והיא מתכננת לשמור על קשר איתן גם כשתשוב לפלורידה. "זה היה מיוחד גם כי מדובר במסע שהוא רק נשי. לרקוד, לצחוק, לבכות עם כל כך הרבה נשים מדהימות יחד, זה מיוחד. לא היה משהו אחד שעשינו כאן שלא הייתה לו איזו משמעות, ואת המשמעות הזו אני רוצה להעביר הלאה", היא אומרת.

אחד הדברים שהלהיב את מארה במיוחד היה המפגש עם נשים ישראליות. כשהיא שומעת שאני אם לחמישה ילדים, היא מלאת התפעלות. "אתן מצליחות גם לעבוד וגם לעשות קריירה, וכולן רגועות ולא עצבניות. יש לכן סדרי עדיפויות ואתן יודעות מה חשוב בחיים. נתקלתי כאן במשפחות של שבעה, שמונה ואפילו עשרה ילדים. זה מעורר הערצה".

במה המסע שינה אותך?

"אני חוזרת מהמסע הזה הרבה יותר יהודייה, וכבר מחכה לעשות שבת בבית כמו שראיתי כאן. גם טקסים שהכרתי קודם, לא ממש ידעתי את המשמעות שלהם. ראיתי איך נראית סעודת שבת, חוויתי תפילה מרגשת מאוד בכותל. זה מחבר אותך מאוד ליהדות שבך".

"אין ספק שאחזור לכאן עם בנותיי"

נעמי דרנר מפורטלנד, אנליסטית פיננסית, חיפשה באינטרנט טיול לישראל, וכך הגיעה לארגון. "שמעתי על הפרויקט של 'תגלית' לסטודנטים, ואמרתי שחייב להיות דבר כזה גם לאמהות. העובדה שאנחנו לא בנות 18 לא אומרת שאנחנו לא צריכות לבקר ולהכיר את המדינה". זו הפעם השנייה שלה בסך הכול כאן. הפעם הראשונה הייתה במסגרת נסיעת עסקים והיא

צילום:

"אני הולכת ברחוב וכולם כאן יהודים, זה מרגש". האמהות במפגש עם לוחמי האש

לא ממש הספיקה אז לבקר באתרים משמעותיים. בכותל למשל, ביקרה הפעם לראשונה. "אני דור שלישי לשואה, כל הסבים שלי ניצולי מחנות. אני בטוחה שהם הסתכלו עליי מלמעלה מתפללת בכותל בשבת והיו גאים".

לנסיעה היא התכוננה בחצי השנה האחרונה. "זה היה פרויקט – לדאוג לחופש מהעבודה, למצוא סידור לילדים, אבל היה שווה כל רגע. אני חושבת שכל אישה יהודייה חייבת לעצמה את המסע הזה".

מה ריגש אותך במיוחד בביקור?

"האמת היא שלא ציפיתי שזה יהיה מיוחד כל כך. מה שריגש אותי היה שכאן אני לא מרגישה מיעוט. אני הולכת ברחוב וכולם כאן יהודים. זה מרגש".

כצמחונית אדוקה, דרנר גם נהנתה מאוד מהתפריט הישראלי: "אכלתי כאן המון חומוס, פלאפל, והסלטים הקטנים והטעימים האלו שאתם מגישים בתחילת הארוחה עם כל כך הרבה סוגי ירקות טריים ומבושלים, זה ממש חלום".

עוד לפני שעזבה את הארץ, נעמי כבר מתכננת את הביקור הבא שלה כאן. "זה יהיה עם הבנות, אחרי בת המצווה שלהן".

יעל נורוורד מפורטלנד משתתפת במסע זו הפעם השנייה, והפעם כמדריכה. במשך שנים עבדה כמפיקה באחת מרשתות הטלוויזיה הגדולות בארצות הברית, במרדף יומיומי אחרי חדשות ודד־ליינים לוחצים. כששהתה בחופשה בסנט־מרטינס, אחד מהאיים הקריביים, מפגש מקרי עם כומר הביא אותה לחקור את יהדותה. "נפגשנו ליד כנסייה וסיפרתי לו שאני יהודייה. הוא שאל אם ביקרתי בישראל ועניתי שביקרתי בעשרות מדינות במסגרת עבודתי אבל ישראל לא הייתה אחת מהן. הוא אמר לי שאני לא עושה את עבודתי כיהודייה, כי כמעט לא ידעתי לספר לו כלום על היהדות. חשבתי לעצמי שהוא באמת צודק והתחלתי לחפש נסיעה לישראל".

נורוורד השתתפה במסע הראשון של "מומנטום", וכשחזרה הפכה לשגרירה נלהבת של הפרויקט. "עד שלא מבקרים בישראל לא מבינים מה זה להיות יהודי, מה החשיבות של ירושלים, של התורה. המסע הזה יוצר חיבור מיוחד ליהדות, וכל אחת כאן חוזרת לביתה קצת אחרת, הרבה יותר גאה ביהדות שלה. זה לא עוד פרט מרכיב באישיות שלנו, אלא משהו שמשפיע על הזהות שלנו".

חוזרות הביתה אחרות

אחרי הרצאה קצרה מפי אחד החיילים המספר מה זה להיות חייל ישראלי, ושאלות שהן ממטירות עליו, הנשים מתקשות להיפרד – עוד תמונה ועוד סלפי שנשלח היישר לילדים באמריקה, והחלפת כתובות דואר אלקטרוני למקרה שירצו לשמור על קשר. מחר ייפרדו מישראל ויחזרו לביתן, מלאות חוויות.

ביציאה, משל היה זה דיסנילנד או סתם מוזיאון המכבד את עצמו, מחכה להן חנות מזכרות בדוכן מאולתר. כשהרגשות הפטריוטיים גואים, המזומנים נשלפים. וכשהן מתלבטות האם לרכוש פליז צבאי לילד בקולג', המוכרת משכנעת אותן ש"זה בדיוק כמו של החיילים", והן קונות בהתלהבות. גם חולצות עם הכיתוב I Love IDF נחטפות מהדוכן, ובעוד יומיים הן יילבשו על ידי ילד שקצת התגעגע בבוקה־רטון או בפורטלנד, ואולי יום אחד יחלום גם הוא לשרת בצבא מדינת היהודים. אחרי ביקור בכנסת וסיור בקריית הלאום הן מסיימות את היום הלפני האחרון במסע שלהן. למחרת יתקיים טקס הפרדה מהארץ, כשהפעם הוא משמעותי במיוחד – JWRP מציין באירוע את בוא המשתתפת העשרת אלפים במסע "מומנטום". עשרת אלפים נשים שביקרו בארץ וחזרו הביתה קצת, אולי אפילו הרבה, אחרת.

צילום: הדס פרוש, פלאש 90

לורן בוכוולד מפניקס שבאריזונה זכתה להיות המשתתפת העשרת אלפים וקיבלה עיטור מיוחד ממנכ"ל משרד התפוצות. "אני מופתעת, גאה ונרגשת לקבל את העיטור", אמרה בטקס בהתרגשות רבה. "תמיד חלמתי לנסוע לישראל אבל לא מצאתי את ההזדמנות המתאימה, אבל כששמעתי מחברות שלי שהצטרפו למסע הזה שהוא היה בעבורן אירוע מכונן ששינה את חייהן, החלטתי שאני חייבת לנסוע גם כן. אני מתכוונת לחזור למדינת ישראל בעתיד הקרוב עם בני משפחתי".

> רביטל גולדוווסר מבוקה רטון, פלורידה: "לפני הטיול חשבתי אולי לעבור למקום אחר בארצות הברית או לאירופה, עכשיו יש יותר מחשבות על ישראל, אולי לגור כאן לתקופה מסוימת, אולי לשלוח את הילדים ללמוד כאן"

דביר כהנא, מנכ"ל משרד התפוצות, שהעניק ללורן בוכוולד את העיטור ביחד עם נשיאת ארגון JWRP סינדי זיטלמן, אמר באירוע: "פרויקט 'מומנטום' ממחיש את מחויבותה של ממשלת ישראל כלפי יהדות התפוצות והוא פועל להעניק הזדמנות יוצאת דופן לנשים יהודיות מרקעים שונים כדי לחזק את זהותן ואת הקשר לישראל. אני רואה את השותפות עם ארגון JWRP כחלק מרכזי מהחזון שלנו להעצים נשים מתוך ההכרה במעמדן הייחודי בחינוך הדור הבא, ובמטרה להבטיח עתיד משגשג לעם היהודי כולו".

"מי האמין בשנת 2008, כשהתחלנו רק עם שמונה נשים מאזור וושינגטון הבירה, שנגיע לרגע שבו אנו מביאים לישראל את המשתתפת העשרת אלפים במסגרת מסע 'מומנטום', פרויקט שהביא לישראל עד היום אלפי אמהות יהודיות מעשרות מדינות ברחבי העולם. אני עדיין מרגישה שבעבורנו זו רק ההתחלה", אומרת לורי פלטניק, מייסדת JWRP.

"אין מספיק מילים לתאר את העוצמה של אמהות יהודיות מרחבי העולם המתאספות תחת קורת גג אחת ונותנות ביטוי לכל האנרגיות, ההשראה וחוכמת החיים שהן נושאות עמן", אומרת פלטניק. "אנחנו תמיד אומרים שהיום האחרון בחוויה של האמהות בישראל הוא גם היום הראשון במסע שלהן, ואנחנו מאמינים שהן יחזרו למשפחותיהן במדינות המוצא עם תחושת מחויבות עמוקה יותר לישראל, לערכים היהודיים ולחיזוק הקהילה שבה הן פועלות". ■

"אין מספיק מילים לתאר את העוצמה של האמהות"

סטודנט חופשי

מפגש עם סטודנטים ופרופסורים באוניברסיטת לוס אנג'לס בקליפורניה מגלה שה־BDS נחלש, אך כך גם הקשר עם ישראל ועם היהדות. תוכנית חדשה של ממשלת ישראל יחד עם ארגוני זהות יהודיים הפועלים בקמפוסים האמריקניים, מבקשת לעשות שינוי במצב

צילום: באדיבות ארגון הלל

ישי הולנדר, לוס־אנג'לס

היציאה מהטרמינל של שדה התעופה בלוס־אנג'לס שונה בתכלית מהכניסה אל מקבילו בניו־יורק. את מקומו של הקור העז שאופף בתקופה זו של השנה את התפוח הגדולף החליפה שמש שקרנית היוצאת מפעם לפעם מבין העננים, את מקומן של המוניות הצהובות החליפה נקודת האיסוף למכוניות ה"אובר", האפליקציה שמאפשרת לכל אחד כמעט להסיע נוסעים במכוניתו ולקבל על כך כמה דולרים. את הרחובות גורדי השחקים האימתניים מחליפים, לפחות בחלק הזה של העיר, רחובות שטוחים ובתים נמוכי קומה.

ברוכים הבאים ללוס־אנג'לס או בקיצור אל־איי, מקומה של הקהילה היהודית השנייה בגודלה בעולם מחוץ לישראל, כמעט מיליון איש. הנתונים מדברים על כ־650 אלף יהודים ועוד כ־350 אלף ישראלים שמתגוררים באל־איי רבתי, אבל רבים מהם לא מחוברים, לא לישראל ולא ליהדות. "אנאפילייטד ג'וז" לפי המונח המקצועי, "שאינו שייך". אם בעבר הרחוק לכל יהודי היה בית כנסת שבו הוא מתפלל, ובית כנסת נוסף שבו כף רגלו לא תדרוך, היום יש כאלה שלא מכירים אפילו אחד. אם עד לא מזמן יהודים בגולה היו מגדירים את עצמם כאורתודוקסים, רפורמים, קונסרבטיבים, מודרן או אולטרה־אורתודוקס, רבים היום כבר מעדיפים את ההגדרה "ג'סט ג'ו", פשוט יהודי. ויש כאלה שגם את זה לא.

כשנכנסים למספרים מגלים שבשכבת הגיל הצעירה - בגילאי תיכון ואוניברסיטה - חוסר השיוך גדול אפילו יותר. אם ההורים היו חברים בקהילה, הרי שרבים מילדיהם מתנערים ממנה; אם בדור המבוגר ברבים מהזוגות הנשואים שני הצדדים יהודים, הרי שבדור הצעיר אחוז ההתבוללות ונישואי התערבות במגמת זינוק מדאיגה. בעצם, תלוי את מי שואלים. במפגש עם סטודנטים יהודים מארגון "הלל" בקמפוס אוניברסיטת קליפורניה לוס־אנג'לס - UCLA, השאלה הזו דווקא לא מטרידה אותם. "אני אעדיף כמובן שהיא תהיה יהודייה, אבל אם הבחירה תהיה בין אהבה ליהדות, נראה לי שאבחר באהבה", אומר מתן, בן להורים שירדו לפני כמה עשורים מישראל, ואחרים מחברי הפאנל מהנהנים בהבנה.

אחווה יהודית

UCLA היא אחד מעשרת הקמפוסים של אוניברסיטת קליפורניה, מהאוניברסיטאות הציבוריות המובילות בארה"ב, והגדולה בחוף המערבי מבחינת מספר סטודנטים - יותר מ־35 אלף. "הלל" הוא ארגון הגג של הסטודנטים היהודים שפועל בכ־500 קמפוסים ב־18 מדינות שונות. יש לו נוכחות משמעותית בצפון אמריקה - באוניברסיטאות ובקולג'ים בארה"ב, ופעילות

צילומים: Studio SLB Photography

אמריקנים, אך גאים בישראל. הסטודנטים היהודים חנה, בראד, אמיר ומתן (מימין לשמאל)

ערה ב־UCLA. לפי חנה טודזין, נשיאת "הלל" UCLA, יש יותר מ־3,000 סטודנטים יהודים ברחבי הקמפוס, אך מתוכם רק כ־1,300 נחשבים מעורבים המשתתפים בפעילות. יש להם בניין מרשים בן שלוש קומות מול הקמפוס הכולל חדרי הרצאות ומפגשים, סניף כשר של "קופי בין", שולחן ביליארד, פינת זולה וחדרי שירותים לנשים, לגברים ולחסרי מגדר. על הקירות תלויות תמונות יודאיקה, כרזות היסטוריות מלפני קום המדינה ואחריה, וציוני דרך בתולדות מדינת ישראל.

"זה בניין של יהודים, ה'אחווה' היהודית. 85 מאיתנו מתנדבים בצורה פעילה בהלל, בניסיון להגיע לעוד ועוד סטודנטים יהודים ולחבר אותם. לצערי, יש כאלה שלא ייכנסו לבניין הזה", מספרת חנה. "הרב של חב"ד קבע לנו מזוזה, והיו כאלה שהתנגדו כדי שלא יחשבו שאנחנו 'שונים'. ואני אומרת – למי שלא אכפת, ממילא אני אעשה מה שאני רוצה; אבל אם אתה מפחד ממזוזה – סימן שזה עדיין נוגע לך". ליד חנה ומתן יושבים גם אמיר, בראד ויעל. הם מספרים לנו מה זה אומר להיות יהודי בקמפוס. UCLA עלתה לכותרות לפני כשנה וחצי כשבישיבת מועצת אגודת הסטודנטים דנו בצירופה של רייצ'ל ביידה, סטודנטית יהודייה ופעילה ב"הלל", לוועדה המשפטית של המועצה. ביידה נשאלה אז: "בהתחשב בעובדה שאת יהודייה ופעילה בקהילה היהודית, איך את חושבת שתוכלי לשמור על אובייקטיביות?". השאלה עוררה סערה והמינוי לא אושר בשלב הראשון; רק לאחר התערבות היועץ המשפטי, שהצהיר שהשתייכות לארגונים יהודיים אינה יוצרת ניגוד אינטרסים, נערכה הצבעה חוזרת בעניין והושגה תמיכה בצירופה של ביידה. אבל השאלה נותרה באוויר ופתחה דיון לא פשוט.

בספטמבר דווח שנשיא אגודת הסטודנטים ב־UCLA, מילאן צ'טרג'י, ממוצא הינדי, עזב את תפקידו על רקע הצקות של ארגוני ה־BDS. במכתב להנהלה כתב צ'טרג'י כי "הקמפוס הוא סביבה לא בטוחה עבור סטודנטים יהודים ולא־יהודים שבוחרים שלא לתמוך ב־BDS, שלא לדבר על כאלה המבקשים לתמוך במדינת ישראל". חברי הפאנל שאיתם אנחנו משוחחים מסבירים שזה לא שחור ולבן. "היה אירוע של 'צדק למען פלסטין' והוא חשב שהאגודה לא צריכה לתת סיוע במימון או במתן חסות, ועל כך הוא הותקף", מספר אמיר. "אבל אני לא בטוח שבגלל זה הוא עזב. יכול להיות שהוא פשוט התעייף. ה־BDS ביידה ממה שהיה בעבר".

חנה נכנסה לתפקידה בראשות הלל UCLA לפני שנתיים. "ההתחלה הייתה קשה. היו הרבה אתגרים. ה־BDS היום הרבה פחות מורגש מבעבר, אבל הבעיה היא שהם הצליחו להכניס את נושא ה'כיבוש' לתודעה. מצד שני, אני כן יכולה ללבוש בקמפוס חולצה עם סמל של צה"ל".

אמיר הוא בן למשפחה יהודית מיוצאי איראן. קהילת היהודים יוצאי איראן באל.איי נחשבת לאחת הגדולות והעשירות בעולם. רבים מהם התבססו באזור, הקימו עסקים, והשתלבו בעשייה המקומית. הוא פעיל במחלקת קשרי חוץ של ה־IAJF – ארגון הפדרציות של יהודי ארה"ב יוצאי איראן. הוא גבוה, מרשים ובעל דיבור רהוט. מראהו, עם העור השחום והזקן השחור המלא, היה יכול ללהק אותו בקלות לתפקיד בהוליווד הסמוכה.

"בקולג' אנחנו כבר מבוגרים, ואז אנחנו בוחנים את הדרך שלנו. מה מתאים לנו ומה לא", הוא אומר. "הרבה מזה תלוי במשפחה שלנו. אם שמו אותנו ב'צינור' שכולל בית עם זהות יהודית ומוסדות חינוך יהודיים, הדברים האלה הופכים אותך למעורב".

לידו יושב בראד. "אני יודע שאני נראה כמו הטייפקאסט הקבוע של סטודנט יהודי טיפוסי, עם המשקפיים המרובעים והאף הארוך", הוא צוחק. "גדלתי במשפחה לאבא יהודי ולאמא נוצרייה, אבל הזהות היהודית שלי חזקה מאוד. אני פעיל מאוד בנושא היהודי, פעיל ב'הלל', זה חשוב לי וקרוב ללבי". אחת מחברות המשלחת שואלת בזהירות איך הוא מרגיש עם העובדה שעל פי ההלכה הוא לא יהודי. "זה כואב לי", הוא אומר. "אם בתקופת השואה הייתי מספיק יהודי כדי שירצחו אותי, אני מרגיש שאני מספיק יהודי כדי להיות מחובר לשורשים וליהדות שלי".

"קחו לדוגמה את הקונפליקט בין ישראל והרשות הפלסטינית. אנחנו עושים מאמצים רבים להתמודד עם זה. לא מזמן הוקרן בקמפוס סרט שטען שכמו שישראל כובשת את הפלסטינים ככה היא מצליחה לכבוש את המוחות של האמריקנים, לעשות להם שטיפת מוח ולרתום אותם לצדה. אבל אני יהודי, ואני מזדהה עם ישראל", הוא אומר.

אנטי־ישראלי או אנטישמי

יהודה פרל הוא צאצא של הרבי מקוצק, ואביו היה ממקימי בני־ברק. ב־UCLA כולם קוראים לו פרופ' ג'ודאה פרל, פילוסוף יהודי־אמריקני, ופרופסור למדעי המחשב. אנחנו פוגשים אותו לצד פרופ' דיוויד מאיירס, פרופסור להיסטוריה של העם היהודי שחקר את חסידות סאטמר, וסבאה סומך, יהודייה מקהילת יוצאי איראן, פרופסור לדתות ותיאולוגיה. "יש מאות פרופסורים יהודים באוניברסיטת קליפורניה, אבל תשאלו כמה מהם מגיעים לאירוע שמארגנים 'הלל' ביום העצמאות. לרוב, רק אני מגיע לשם", אומר פרל. "אני מלמד בקמפוס הדרומי, שהוא בעיקר מדעים מדויקים. העמיתים שלי וחלק מהסטודנטים בקמפוס הצפוני, בפקולטות למדעי החברה והרוח, מתוודים שהם לא מרגישים בנוח ללכת במסדרונות כשיודעים שהם פרו־ישראליים. הם מקבלים תחושה של 'אתה זר', 'אתה לא חלק מאיתנו'. יש שם לחץ חברתי שמשדר שכדי להיות חלק מהמועדון אתה צריך להיות נגד ישראל".

סבאה סומך נולדה בטהרן וברחה עם משפחתה כשהייתה בת שנתיים לאחר המהפכה האסלאמית באיראן. היא למדה באוניברסיטת קליפורניה, בברקלי ובהרווארד, והיא מומחית ללימודי דתות ותיאולוגיה. היא גם חיברה ספר בשם: "מהשאה ללוס־אנג'לס – שלושה דורות של נשים יהודיות איראניות, בין דת לתרבות". סומך מחוברת לישראל אבל מודה שנכוותה בעבר כשנתנה פומבי לדעותיה. "אני חושבת שהעבודה שלי כאן בטוחה, אבל יש חלק בתוכי שחושש ומבין שיש עולם קשוח שם בחוץ. אנשים אולי יודעים שאני פרו־ישראלית, ואם ישאלו אותי אגיד שאני ליברלית, אבל אני מעדיפה לשמור את הדעות שלי לגבי ישראל לעצמי. יצא לי בעבר ללמד באקדמיה במקומות אחרים, והשמעתי קול ברור בעד ישראל, כתבתי מאמרי תגובה למרצים שמתחו ביקורת חריפה על ישראל, ובסוף פוטרתי. אני דואגת לעתידי המקצועי", היא מספרת.

> סבאה סומך, מומחית לדתות מלוס אנג'לס: "אנשים אולי יודעים שאני פרו־ישראלית, אבל אני מעדיפה לשמור את הדעות שלי לגבי ישראל לעצמי. בעבר הגבתי למרצים שמתחו ביקורת חריפה על ישראל, ופוטרתי"

צילום: שחר דרורי

> אלון פרידמן, מנכ"ל הלל ישראל: "חשוב לי שכשסטודנט ישראלי נכנס כלוחם לעזה לשלושה שבועות, הסטודנט האמריקני יגיד 'קורה משהו לאח שלי'. גם כשחצי מהמשפחה לא גרה בבית, היא עדיין משפחה"

פרופ' מאיירס מקשיב לדברים. הוא איש שמאל בדעותיו, ובניגוד לפרופ' פרל שנחשב לפעיל בשדולה הפרו־ישראלית אייפאק, מאיירס תומך בג'יי־סטריט. "האם יש אחוז מסוים של קונפורמיסטיות אידיאולוגית בקמפוס הזה? יש. האם יש קונפורמיסטיות אידיאולוגית במרבית הקמפוסים ברחבי העולם? יש. האם זה מצער? אני חושב שכן. האם חוויתי דברים כמו אי נוחות ללכת במסדרונות? לא. נכון שיש רגעים שבהם הוויכוח בין ישראל לפלסטינים מקבל נתח גדול יותר ויוצר מתח ולפעמים זה לא נוח, אבל האם התמיכה בפלסטינים היא מעין פרונט שמכסה על אנטישמיות? למיעוט קטן. אני חושב שלרובם לא. אנשי ה־BDS הם מיעוט. הם יכולים להגיד לי שיהדות זה דת ולא אומה, ואני לא אוהב שאומרים לי מה אני. אבל רוב האנשים חושבים שהפלסטינים מסכנים ומגיע להם מדינה, וזה מגיע דווקא מקום של התנגדות לאימפריאליזם האמריקני. אני מעולם לא חוויתי דברים כמו שג'ודאה מתאר, ואני אמנם הרחק ממנו בשמאל, אבל מבחינת תומכי הפלסטינים אני נחשב לציוני".

פרל משיב: "אני לא מדבר על איום פיזי, אלא מהי האווירה. תמיד יסלחו לך אם אתה חובש כיפה – אם רק תגיד איזו מילת ביקורת על ישראל, זה יהיה ה'הכשר'. יש כאלה שעושים מעין הפרדה מלאכותית בין אנטישמים לאנטי־ישראלים. אבל אם אתה נגד ישראל, אתה מהר מאוד הופך לאנטישמי. כי אתה מזהה כמעט כל יהודי כתומך ישראל. כל יהודי חובש כיפה יכול להיות מוטרד על רקע האידיאולוגיה שלו. זה הולך ביחד. אנטישמיות ואנטי־ישראליות".

פרל מבין משהו על אנטישמיות. בתחילת 2002 נחטף בנו העיתונאי דניאל פרל ונרצח בידי

צילום: באדיבות ארגון הלל

"האתגר הכי גדול הוא המאבק על זמנו הפנוי של הסטודנט, שהוא מוגבל במיוחד בחו"ל". סטודנטים יהודים בפעילות "הלל"

מיליציית טרור ג'יהאדיסטית אסלאמית בפקיסטן. בסרטון הוצאתו להורג הציג פרל את עצמו: "שמי דניאל פרל, אני יהודי אמריקני מקליפורניה. אני בא ממשפחה ציונית. אבי יהודי, אמי יהודייה, אני יהודי. משפחתי נוהגת לפי דרכי היהדות".

בתום ההרצאה אנחנו שואלים את יהודה פרל על התחושות שלו כששמע את המשפט הזה. כמעט 15 שנה חלפו מאז, ודמעות עולות בעיניו. הוא מספר שעם כל הצער, הייתה לו קצת נחמה בכך שהמוות של בנו עורר הרבה "קידוש השם", והביא יהודים רבים בעולם להזדהות עם יהדותם. "קיבלנו מאז אלפי תגובות והודעות תמיכה וחיזוק, ועדיין מקבלים, וזה קצת מנחם", הוא אומר.

מחזירים בחזרה

אז איך מגיעים ללבו של הסטודנט היהודי? זו עבודה לא קלה. בראש הארגונים הפועלים בקמפוסים עומד כאמור "הלל", ואיתו חב"ד ו"העולמי". בארה"ב ובישראל הפעילות נעשית ממש בתוך הקמפוסים, וכוללת עבודה עם המנהיגות המקומית כמו אגודות הסטודנטים והצוות החינוכי, שהופכים לחלק מהמארג האוניברסיטאי. במקומות אחרים, למשל באירופה ובאמריקה הלטינית, אי אפשר לפעול בתוך הקמפוס מפני שמדובר בגוף יהודי השייך לדת או לאום מסוים, ושם העבודה עם הסטודנטים נעשית בעיקר באמצעות הקהילות.

"האתגר הכי גדול הוא המאבק על זמנו הפנוי של הסטודנט, שהוא מוגבל במיוחד בחו"ל", מסביר אלון פרידמן, ראש המשרד הישראלי של "הלל" העולמי. "כמחנך יהודי אתה לא יכול לנסות לעניין אותו במשרד שלך. אתה חייב כמחנך ללכת אליו, לפגוש אותו בחצי הדרך, היכן שהוא נמצא, ולמשוך אותו אליך. אתה גם לא רוצה להגיע רק לאלה שממילא מעוניינים, אלא ליהודי שמודע ליהדותו אבל לא מקדיש לה זמן או תשומת לב. האתגר הוא לחבר אותו, להסביר לו שליהדות שלו יש תפקיד בעולם".

פרידמן, מנכ"ל "הלל" ישראל, פועל בקרב סטודנטים בישראל ורוצה ליצור ערבות הדדית ושיתוף פעולה בינם לבין עמיתיהם מעבר לים. "כל ישראל ערבים זה בזה' ואני רוצה ליישם את המטאפורה הזו במציאות. חשוב לי שאם סטודנט בבן־גוריון שומע שסטודנט יהודי אמריקני באוניברסיטת רטגרס עשה מצעד עם דגלים יהודיים ומצא בעקבות כך צלב קרס על הרכב שלו – זה יטלטל אותו כאן בישראל, ולהפך: כשסטודנט ישראלי נכנס כלוחם לעזה לשלושה שבועות, שהסטודנט האמריקני יגיד 'קורה משהו לאח שלי'. גם כשחצי מהמשפחה לא גרה בבית, היא משפחה. חצי מהמשפחה שלי שם".

לפעילות הזו נכנס גם משרד התפוצות בתוכנית ייחודית. לפני כחצי שנה הכריז שר התפוצות נפתלי בנט על "פרויקט הקמפוסים" שיכלול פעילות במאות קמפוסים ברחבי העולם לחיזוק הזהות היהודית והקשר לישראל בקרב סטודנטים יהודיים. המיזם יפעל יחד עם "מוזאיק יונייטד", חברה לתועלת הציבור, שמהווה יוזמה משותפת של ממשלת ישראל והעם היהודי. מטרת היוזמה היא לפעול בפלטפורמות שונות לקהלי יעד מגוונים כגון בני נוער, מחנות קיץ ומה שמכונה "מועדון לקוחות דיגיטלי". במקביל, הכוונה היא לקיים רצף בין כלל הפרויקטים, להעצים את התכנים ולשלש את מספר המשתתפים. מבחינה כלכלית הרעיון הוא לעבוד בשיטת המאצ'ינג, שבה שליש מהתקציב יהיה ממשלתי ויגיע ממדינת ישראל, ושני שלישים אחרים מגויסים מארגונים יהודיים ומפילנתרופים. במיזם הזה לבדו צפויים להיות מושקעים כרבע מיליארד שקלים. אחרי שלמדו את השטח ונפגשו עם עשרות ארגונים ופעילים, הבינו במשרד התפוצות שהדרך הנכונה היא לא לבוא מבחוץ עם תקציבי־ענק, אלא לחזק את הכוחות הקיימים. התוכנית הזו תופעל יחד עם "הלל", "העולמי" וחב"ד – הארגונים יעבדו יחדיו לראשונה כדי להגדיל את הפריסה ואת שיתוף הפעולה והתכנון, תוך שיתוף הסטודנטים במפגשים בנושא ערכים יהודיים ופעילות למען ישראל. במסגרת הפרויקט הסטודנטים יהיו מחויבים להשתתף בפעילות הנוגעת לשבתות ולחגים יהודיים וישראליים. לתוכנית כמה מדרגות שבכל אחת מהן נחשפים הסטודנטים לתכנים עמוקים יותר הנוגעים להיסטוריה היהודית ולחיבור לישראל, ובמדרגה הגבוהה ביותר הסטודנטים ישתתפו באופן פעיל בארגונים ויעזרו בגיוס סטודנטים נוספים.

> לפני כחצי שנה הכריז שר התפוצות נפתלי בנט על "פרויקט הקמפוסים" שיכלול פעילות במאות קמפוסים ברחבי העולם לחיזוק הזהות היהודית והקשר לישראל בקרב סטודנטים יהודיים

בסוף הפגישה ב־UCLA אני שואל את אמיר בצד, איך אנחנו בישראל יכולים לסייע. "קודם כל תאמינו בנו. זה הכי חשוב, שנוכל לקבל את התמיכה ואת האמון ואת הגב שלכם. ודבר שני", הוא עוצר לרגע ומחייך, "אל תפריעו. גם אם יש מי ששם את הכסף – תסמכו עלינו. אנחנו אלה שחיים כאן, ואנחנו באמת יודעים מה נכון לנו ואיך צריך להתנהל".

ד"ש בארץ

אל לוס־אנג'לס הגעתי יחד עם משלחת עיתונאים במסגרת מיזם משותף של משרד התפוצות וארגון "גשר". המטרה הייתה לצאת קצת מהקופסה ומהוויכוחים הפנימיים, ולראות מה קורה מעבר לים, בקרב יהדות התפוצות בכלל, וארה"ב בפרט. "הגענו למסקנה שצריך 'גשר' לא רק בין דתיים וחילונים אלא גם בין הישראלים ליהודי התפוצות", מספר לי אילן גאל־דור מנכ"ל "גשר", כשאנו צועדים יחדיו בבוורלי־הילס אחרי ארוחת ערב שבת אצל משפחות בקהילה. "מהניסיון שלנו, דווקא כאן אנחנו מוצאים את הגשר בינינו לבין עצמנו, כי פה מסתכלים על כולנו כעל 'ישראלים' ושמים אותנו בקבוצה אחת והמחיצות נופלות". אם תרצו, 'תסתכלו עליהם ותראו אותנו' – גרסת הוליווד.

בשבת בבוקר אנחנו מתפללים בבית הכנסת המודרן־אורתודוקס "בני דוד" על שדרות פיקו בלוס־אנג'לס. שורה לפניי יושב פרופ' דיוויד מאיירס מאוניברסיטת קליפורניה שאותו פגשנו שלושה ימים קודם לכן. כיפה סרוגה גדולה לראשו, טלית על כתפיו, והוא מעיין מדי פעם בספר "נתיבות שלום", שכתב הרב שלום נח ברזובסקי, אחד מאדמו"רי סלונים. במפגש ההוא שאל אותו שי גל, כתב חדשות 2, מה הישראלים לא מבינים לגבי יהדות ארה"ב. הוא ענה בפסקנות – "יהדות". "כשסטודנטים מתל־אביב באים לכאן, ללמוד יהדות ב'סוף מערב' הם מעריכים מה זה להיות חלק מקהילה יהודית ומהי מחויבות דתית. זה פותח תחומי חשיבה, בעולם שבו לא מובן מאליו מה זה יהודי. המתח הקיים בין להיות מיעוט קטן מול רוב תרבותי יוצר צורך להגדרה ולהגנה, ואיך שהיהודים באופן מתמשך מגדירים את עצמם מסורתית גם בקרב המילניאלס, הדור הצעיר שנולד אחרי שנת 2000. בעולם הזה של זהויות – בין רפורמים, אורתודוקסים וקונסרבטיבים – דווקא כאן הם מגדירים את עצמם כיהודים. הם גם בוחרים, ולא נולדים לתוך זה כמו בישראל, שבה למשל ברור שאתה חייב ללכת לצבא.

"בית כנסת במובן הדתי מסמל בשבילם הרבה. בישראל יש חילוני או דתי, בארה"ב יש שטח מאוד רחב בין השניים. דברים משתנים ויש הרבה אפשרויות בחירה, וזה מה שישראלים לא מבינים לגבי אמריקה".

בסיום התפילה אני משתתף בפאנל, יחד עם הבלוגרית והעיתונאית הפוליטית טל שניידר, ועם השחקן אוהד קנולר – או בשבילכם "נתי מסרוגים". עם כל הכבוד לשאלות של זהות יהודית וקשר בין ישראל לתפוצות, יש גם מי שרואה את סרוגים ברשת "הולו", ומתעניין במתח שבין דתיים וחילוניים על הסט. בתום התפילה ניגש אלי פרופ' מאיירס. "אתה מ'מקור ראשון' אז אתה בטח מכיר את עורך מוסף 'שבת' אלחנן ניר, נכון? השירה שלו היא בין הטקסטים החשובים של העת הנוכחית. תמסור לו דרישת שלום חמה". חוק הדתיים השלובים טוען שבין שני דתיים יעבור תמיד דתי שלישי ששניהם מכירים. נראה שהכלל הזה תקף גם לשני יהודים, אחד מפתח־תקווה, שני מבוורלי־הילס, שמכירים יהודי שלישי, מקריית־מנחם בירושלים. ■

צילומים: Studio SLB Photography

ואנוכי בסוף מערב

עשרים עיתונאים ישראלים ציניים מגיעים לשבוע של מפגש עם יהודים אמריקנים לא ציניים בכלל. זו הייתה יכולה להיות התנגשות בין עולמות, אבל בפועל היה שם חיבור שכולם יזכרו הרבה זמן

צביקה קליין

קבוצת עיתונאים ואנשי מדיה ישראלים יושבים בקמפוס אוניברסיטאי בלוס־אנג'לס ושומעים מצעירים יהודים על חייהם בנכר. כיאה למעמדם מדובר בקבוצה צינית, אנשים שכבר "ראו הכול", אך מצד שני זו גם חבורה סקרנית ומגוונת. ספק אם הם חשבו שדווקא שיחה עם אחד הסטודנטים תשנה את כל מה שחשבו עד כה על החיים היהודיים בתפוצות.

"פגשנו סטודנט יהודי, פעיל נגד ה־BDS אשר משתתף בפעילות של ארגון 'הלל' בקמפוס, ודרך אגב הוא הזכיר שאמא שלו לא יהודייה", מספרת אחת מחברות המשלחת, העיתונאית אמילי עמרוסי. "הוא אמנם בן לאב יהודי, אבל בעיניי כיהודייה אורתדוקוסית הוא הרי לא נחשב יהודי", היא מסבירה. "אותו צעיר לא התבייש והשיב לנו בחדות: 'אם אני מספיק יהודי בשביל שאדם כמוני יכול היה להירצח על ידי היטלר בשואה, אז אני יהודי לכל דבר'. הוא לא עצר שם, והמשיך: 'אני יהודי תרבותי, ולא זקוק לאישור יהדות מכם או משום אדם אחר'".

עמרוסי ורבים מחברי הקבוצה היו צריכים זמן כדי לעכל את המפגש הטעון. "לפני הפגישה פנים אל מול פנים אתה חושב שמדובר באנשים

מנותקים מהמציאות. אחרי שאתה רואה פרצוף, שבעצם מייצג מיליונים, אתה שואל את עצמך - מה עושים איתם? מדובר באנשים שרואים את עצמם כיהודים, וזאת כשמהצד השני ישנם אנשים שהם אמנם יהודים אבל נטולי כל קשר ליהדות. זו התלבטות קשה", אומרת עמרוסי.

אמילי עמרוסי (ישראל היום) הייתה כאמור חברה במשלחת שמנתה כ־20 עיתונאים ואנשים מתעשיית הבידור הישראלית, אשר השתתפו בפרויקט "קומיוניטי" של משרד התפוצות בשיתוף מכון גשר למנהיגות. בין השאר השתתפו בה עיתונאים מהתקשורת הכללית, הדתית והחרדית כגון רועי שרון (חדשות 10), שי גל (חדשות 2), מרב מילר (ערוץ 1), הבמאים רני בלייר ודני סירקין, מגיש החדשות החרדי אבי מימרן והבלוגרית הפוליטית טל שניידר.

השמש לא זורחת ושוקעת רק בישראל

אחרי כמה מפגשים בישראל יצאה הקבוצה למסע בן כמה ימים בקהילה היהודית בלוס־אנג'לס, כדי להכיר את הקהילה היהודית בדרום־מערב ארה"ב, ועל הדרך גם לחזק את קשרי ישראל ויהדות התפוצות. עמרוסי מספרת כי היא באה עם דעה מגובשת מאוד כלפי הזרמים הליברליים של היהדות. "ידעתי שאני נגד הרפורמים, שהם עושים לנו בלגן ונזק בנושאי גיור ונישואין. אבל פתאום הפגישו אותנו עם רבנים משלושת הזרמים - רפורמי, קונסרבטיבי ואורתדוקסי - והם מספרים לנו שכדי להציל את יהודי לוס־אנג'לס הם מעבירים 'לקוחות' מאחד לאחד. הרבנים הסבירו לנו כי אם למשל יש אדם שאינו מתאים לגיור אורתודוקסי אבל הוא נשוי ליהודייה ומאוד רוצה להתגייר, יפנו אותו לגיור קונסרבטיבי - וכך גם הפוך. בישראל דבר כזה לא לגיטימי. הם מבחינתם רוצים לעשות הכול כדי שאותו אדם או בת הזוג שלו יישארו בעולם היהודי".

לגבי השאלה אם היא שינתה את דעתה כלפי היהדות הרפורמית או יהדות התפוצות בעקבות המסע, אומרת עמרוסי: "לא שיניתי את דעתי מקצה לקצה, אבל אני מוכנה היום לחשוב על זה יותר מבעבר. אנחנו צריכים אותם וצריך לחשוב על פתרון. הבעיה היא שיש כאלה שעברו גיור רפורמי שלא מוכר בישראל, והם מתנהגים כיהודים יותר מאלה שהם יהודים הלכתית. אי אפשר להתעלם מזה. הדיון העמוק הזה חייב להתקיים בעולם היהודי בכלל, לא רק בישראל. גילנו בביקור שלנו בקהילה היהודית בלוס־אנג'לס שהשמש לא זורחת ושוקעת רק בישראל. צריך לזרום עם מה שקורה בעולם, בזהירות ובחשש. כיהודייה המחויבת להלכה, אני מתקשה לראות את הגיור הרפורמי כיהודי".

הסופרת, הפובליציסטית ואשת תאגיד השידור הציבורי, גלית דיסטל־אטבריאן, מגדירה את עצמה מסורתית וטוענת כי דעותיה דומות לאלו של עמרוסי: "אני שכנה של אמילי ברעיונות האלה", היא מסבירה. "בעיניים ישראליות הדרך הרפורמית בעייתית. כשהגעתי ללוס־אנג'לס חשבתי שרפורמי הוא צעד אחד לפני התבוללות סופית, ושהיהדות הרפורמית מאפשרת את זה. הדהים אותי לגלות שהתפיסה האורתודוקסית האמריקנית בכלל מחשיבה את הרפורמים יהודים; הסבירו לנו שהסיטואציה כיום היא של שעת חירום. אחוזי ההתבוללות עצומים, ישנה שואה שקטה של ממש. מדובר בעם שהולך ונכחד".

"כשאת יושבת מול רב אורתודוקסי שאומר לך שבלי הרפורמים הרבה מאוד יהודים לא היו נשארים יהודים, את לומדת להבין שהסיטואציה מורכבת. הוויכוח בין הרפורמי והאורתודוקסי בישראל ובארה"ב שונה. שם הם בגישה של 'בואו נעבוד ביחד'. זה הפתיע אותי מאוד".

יחד עם זאת, דיסטל־אטבריאן חושבת שהמצב הנוכחי של התבוללות הגיע ממקום מאוד ספציפי והיא שולחת אצבע מאשימה: "אני טוענת שהרפורמה יצרה את המצב הזה. ברגע שהיהדות הופכת מדת מחייבת לקונספט תרבותי, המחויבות לדת ולזהות יורדת פלאים. אני גדלתי בבית שמרני־מסורתי־אורתדוקסי. ניסו להגיד לנו במשך שנים ש'מסורתי ורפורמי זה דומה', שהם הרוב בארה"ב והמסורתיים הם רוב בישראל. אבל המסורתי לא מתעסק עם המצוות והתורה, לעומת הרפורמים שנותנים לדרכם צידוק דתי - זה הבדל של שמיים וארץ. אני כמסורתית לא אחשוב בכלל להתחתן עם לא יהודי. אני אמנם לא שומרת שבת כהלכתה, אבל זו הבעיה שלי - מאידך גיסא, אני לא מצדיקה זאת בצידוק תיאולוגי".

מי רוצה להיות יהודי

"בשנים האחרונות מתחולל שינוי במדיניות של ממשלת ישראל ובחשיבה הישראלית כלפי יהדות העולם", מסבירים במשרד התפוצות. "כיום המדינה מעורבת הרבה יותר, יחד עם יהדות התפוצות, בחשיבה על עתידו של העם היהודי - גם בחלקו החי מחוץ לישראל. עם זאת, השיח הישראלי הפומבי כמעט לא עוסק במה שקורה לאחינו בתפוצות אלא במקרים של אסונות, פיגועי טרור וגילויי אנטישמיות חלילה. קהל היעד של התוכנית הזאת הוא בכירים ומעצבי דעת קהל מתחומים שונים בכל המגזרים בישראל, אשר משפיעים על קהלים נרחבים ומערכות גדולות".

כאמור, התוכנית הספציפית שבה השתתפו העיתונאים כוללת ארבעה מפגשים בישראל ושיאה הוא משלחת לקהילה יהודית בתפוצות. מטרת הפרויקט, לדברי גורמים במשרד, היא להשפיע על התודעה ועל העשייה של מובילי דעת הקהל הבכירים במדינת ישראל להכיר את יהדות התפוצות ולהתחבר אליה דרך דו־שיח, ידע מגוון ומפגשי עומק.

חבר נוסף במשלחת היה השחקן אוהד קנולר ("מפלצות קטנות", "סרוגים"): "מעניין אותי ללמוד עוד על יהודים, על יהדות, על האבולוציה של הדבר הזה", הוא מתאר את מה שהניע אותו להשתתף במסע מערבה. "כשיש לך מדינה יהודית במקום כלשהו בעולם, זהו מצב ששונה מהותית ממצב שבו אין מדינה כזו. יש ליהודים כיום מקום לברוח אליו, ואנחנו גם יכולים לשלוח חיילים להגן עליהם. יש לנו דת שבמשך שנים דאגה להסתכל על ישראל כאידאה שלא אמורה להתגשם על ידי בני אדם, אבל זה קרה - ללא ספק משבר דתי. מאוד סקרן אותי לראות מה קורה שם בקהילות היהודיות".

"לא פגשנו חילונים כמעט" - זוהי אולי אחת האבחנות המשמעותיות ביותר של קנולר מהביקור בלוס־אנג'לס. "כל מי שאתה פוגש, יש לו זהות יהודית כלשהי. כדי לממש את הזהות היהודית שלך מחוץ לישראל אתה חייב קהילה, ארוחות שישי, בית כנסת, לחגוג חגים - אחרת פשוט תפסיק להיות יהודי. ברור שיש גם יהודים חילונים, אבל נראה שהזהות היהודית שלהם לא חזקה מספיק כדי להיות מאורגנים כיהודים חילונים, ועוד כדי לפגוש קבוצה מישראל.

"כשאתה חי בישראל, גם כחילוני, אתה יהודי ומרגיש את היהדות שלך. בארה"ב תמיד תהיה השאלה של חיים במקום זר, ואתה חייב להחליט אם תרצה להיות מחובר ליהדות או לא. גם אם מדובר בחילוני, הוא צריך להתעסק בחיים הרוחניים שלו. זה החידוש בגלות שמחוץ למדינת ישראל, והוא יוצר הרבה מאוד עבודה, במיוחד למי שרוצה שגם ילדיו יהיו יהודים".

כמו להיות ניצב בסרט של וודי אלן

כחלק מההיכרות עם הקהילה היהודית, חולקו חברי המשלחת לקבוצות קטנות אשר התארחו בבתיהם של יהודים בשכונות יוקרה. "הסעודה בליל

צילום: אריק סולטן

> גלית דיסטל־אטבריאן: "כשהגעתי ללוס־אנג'לס חשבתי שרפורמי הוא צעד אחד לפני התבוללות סופית. הדהים אותי לגלות שהתפיסה האורתודוקסית האמריקנית מחשיבה את הרפורמים יהודים; הסבירו לנו שהסיטואציה כיום היא של שעת חירום"

"בשנים האחרונות מתחולל שינוי במדיניות ממשלת ישראל ובחשיבה הישראלית כלפי יהדות העולם"

צילום: איתן טל

> אמילי עמרוסי: "אם לפני שיצאתי ללוס־אנג'לס הייתי במקום של שלילת הגלות, היום אני חושבת שיש להשקיע משאבים ומאמצים גם מהכיס הקטן של משלם המסים הישראלי ולעסוק בזהות יהודית בחו"ל"

צילומים: Studio SLB Photography

ראלית כלפי יהדות התפוצות". משלחת העיתונאים בבית ספר יהודי בלוס־אנג'לס

"כל החומות נופלות". המשלחת באוניברסיטת UCLA

שבת הייתה ממש כמו סרט של האחים כהן", משחזר קנולר, "אולי יותר כמו המשפחה ב'מי הבוס' בשנות ה־80. כולם יושבים, שותים, צוחקים ומספרים לנו סיפורים". דיסטל־אטבריאן צוותה לקנולר ולעיתונאי רועי שרון באותה סעודה. "התארחנו אצל משפחה אורתודוקסית מולטי־מיליונרית, שכמובן זיהתה את אוהד כ'נתי מסרוגים'. היה קורע מצחוק. הרגשנו בסיטקום על משפחה יהודית אמריקנית טיפוסית. לא האמנו כמה זה דומה לוודי אלן; הייתה שם סבתא עם שיער ורוד ששתתה מרגריטות, בת תיכוניסטית שאומרת להורים שהם עושים לה פאדיחות. הרבה הומור יהודי־אמריקני".

עמרוסי סעדה אצל משפחה אחרת. "התארחנו אצל משפחה אורתודוקסית, אבל בעל הבית סיפר ששני אחיו נשואים לנשים לא יהודיות. זה חלק מהחיים שם, ואתה לא יכול להחרים את כולם. האחיינים שלו בעצם לא יהודים הלכתית מפני שהנשים לא יהודיות. בחברה האמריקנית, שהאתוס שלה הוא 'האהבה מנצחת את הכול' – קשה למי שלא דתי להתחתן תחת מגבלות". לדבריה, "גם הקשר עם ישראל הולך ונחלש; 75 אחוז מהצעירים היהודים נעים בין העובדה שאין להם קשר עם ישראל לבין אדישות או אפילו איבה. אם לפני המשלחת הייתי במקום של שלילת הגלות, היום אני חושבת שיש להשקיע משאבים ומאמצים גם מהכיס הקטן של משלם המסים הישראלי ולעסוק בזהות יהודית בחו"ל".

גם אם זה בא על חשבון ילדים עניים בפריפריה?

"זה תמיד בא על חשבון משהו. עד היום העניין הזה בכלל לא היה בסדרי העדיפויות שלנו. אגב, גם היום אני לא חושבת שנושא יהודי התפוצות צריך להיות הראשון בסדר העדיפויות, אבל הוא בהחלט צריך להיות שם. עד היום מדינת ישראל הייתה הפרויקט של התפוצות, היום אנחנו כמדינה עומדים על הרגליים, והם צריכים להיות הפרויקט שלנו. אני עדיין מקווה שכולם יעלו לישראל, ולמרות זאת – צריך לחזק אותם".

מי היה דואג לכיפת ברזל?

אם עמרוסי הגיעה לקבוצה כ"שוללת הגולה", קנולר דווקא פיתח תיאורה מעניינת לקראת ההשתתפות בה. "שאלו אותנו מה צריך להיות הפרויקט הבא של העם היהודי אחרי הקמת מדינת ישראל. אמרתי שצריך להקים עוד מדינה יהודית – זה הרי עבד כל כך טוב בפעם הראשונה והפך לדבק של העם היהודי – בואו נקים את המדינה היהודית הבאה". את הרעיון החדש שלו הציע קנולר בפאנל שהתקיים בבית כנסת, שבו השתתפו חברי הקהילה היהודית המקומית במהלך הביקור. "בהתחלה אמרתי להם את זה כבדיחה, הסברתי שזה הרי הכי יהודי שיש כי ככה יהיו היהודים שמוכנים לחיות רק במדינה הזאת ולא במדינה היהודית השנייה. אבל אני חושב שמעבר להומור זה תרגיל מחשבתי מעניין".

דיסטל־אטבריאן מספרת כי "היה רב מקסים בבית הספר היהודי שבו ביקרנו, שדיבר על הטיעון הישראלי המוכר של 'מה אתם עושים בגלות, בואו לארץ'. אני אפילו כתבתי בפייסבוק שלי לפני המפגש משהו בסגנון 'יאללה יאללה, שיעלו כבר'. היה לו טיעון יפה: מבחינתו היהודים הם אורגניזם של כמה זרועות, כאשר הגדולות הן בישראל ובארה"ב, והן שומרות זו על זו. הם שומרים עלינו משם, ואנחנו עליהם מכאן. לטענתו, כיפת ברזל לא היתה מפותחת לולא הלחץ היהודי־אמריקני להעברת תקציבים לפרויקט. בעיניו, הפער הגיאוגרפי לא חשוב, אלא העובדה שאנחנו עם אחד. השתכנעתי. כשטסתי אמרתי 'כולנו ארץ ישראל', עכשיו אני חושבת שטוב שיש שם יהודים עם לב".

צילום: אמיר מארי

> אוהד קנולר: "כשאתה חי בישראל, גם כחילוני, אתה יהודי ומרגיש את היהדות שלך. בארה"ב תמיד תהיה השאלה של חיים במקום זר, ואתה חייב להחליט אם תרצה להיות מחובר ליהדות או לא"

אני והמגה־שמאלן שלידי

גם אם זו לא הייתה המטרה, מתברר ששבוע בלוס־אנג'לס יכול לגרום גם לישראלים מכל הקצוות הפוליטיים והדתיים להתאחד. דיסטל־אטבריאן: "אם אתה לוקח כמה ישראלים מכל קצוות הקשת, שם אותם במטוס, נותן להם לחיות יחד שבוע, כל החומות נופלות. בדיוק כמו שקורה בקהילה היהודית בתפוצות".

"השיחות שנעשו עם אנשים מדעות שונות ומזרמים אחרים היו מאוד נינוחות", מסכם קנולר, "ידענו לנהל מחלוקת. לצערי זה לא נראה ככה בהשתקפות בתקשורת בישראל, שמציגה מציאות מפולגת מאוד. גם בחיים, ברוב הפעמים שבהן אני נכנס לחדר ומדבר עם אנשים מזרמים אחרים, לא מתנהלים ויכוחים אלא מתקיים שיח. במציאות, בניגוד למה שרואים בתקשורת, המצב קצת אחר, אופטימי יותר".

ועמרוסי מסכמת: "בארץ אנחנו יושבים בסיר מבעבע של ויכוחים. כשאתה מתנתק מהבועה הזאת, פתאום אני ורני בלייר, הבמאי המגה־שמאלן, מעידים על אותן דילמות מול יהדות התפוצות. מול היהודים האמריקנים היינו לפתע יחידה אחת". ■

צילום: משה אסרף לע"מ

כינוס עיתונאים
היהודים באים

עשרות עיתונאים מהעולם הגיעו לאחרונה לישראל כדי להשתתף בכנס העיתונאים היהודים, ללמוד על הפוליטיקה, על קרבות הדת ועל הממשל המקומי. ארבעה מהם - מרומניה, אוסטריה, בריטניה וספרד, מבקשים להעביר לנו הישראלים מסר מיוחד

כנס העיתונאים היהודים הבכירים מהעולם נערך לפני כמה שבועות בירושלים בשיתוף לשכת העיתונות הממשלתית, משרד התפוצות ומשרד החוץ. בכנס השתתפו בכירי התקשורת היהודית בעולם: עורכים, מו"לים ומובילי דעת קהל מרכזיים. העיתונאים היהודים הגיעו לישראל כדי לנהל דיון בנושאים האקטואליים ביותר שנמצאים על סדר היום התקשורתי של ישראל ושל יהדות התפוצות.

בכנס, שהתקיים זו הפעם השנייה, השתתפו יותר מ־50 עיתונאים מארה"ב, ממערב אירופה וממזרחה, מדרום אמריקה ומטורקיה. ביניהם היו עורכת עיתון ה"פורוורד" ג'יין אייזנר, עורך ה"ג'ואיש וויק" גארי רוזנבלט וכתבת ה"ג'ואיש ג'ורנל" דניאל ברין. במהלך הכנס נפגשו העיתונאים עם נשיא המדינה ראובן ריבלין, עם ראש הממשלה ושר החוץ בנימין נתניהו, עם שר החינוך והתפוצות נפתלי בנט ופוליטיקאים נוספים.

הנושא הבוער: רחבת הכותל

הנושא המרכזי שהעסיק את חברי הכנס היה הקפאת הקמתה של רחבה שוויונית בכותל המערבי, זאת לאחר שממשלת ישראל אישרה את ההקמה.

בפאנל מיוחד שהתקיים בנושא השתתפו גם כמה ישראלים והם ביקשו לענות לעיתונאים היהודיים על השאלות הקשות. בין המשתתפים היהודים הייתה הרבה נעמה קלמן־אזרחי, מבכירי התנועה הרפורמית ודיקן ההיברו יוניון קולג' בירושלים, והיא התייחסה לא רק לכותל, אלא ליחס הכולל של הממשל הישראלי לזרמים הליברליים. "כשהרבנים שלנו לא נחשבים רבנים", אמרה הרבה, "זה עניין שצריך להתעסק בו. יהודים אמריקנים, במיוחד הצעירים יותר, מרגישים על בשרם את האנטישמיות, מצד הימין הקיצוני ואף השמאל הקיצוני. הם רוצים לתמוך בישראל, אבל קשה לעשות זאת בעקבות העובדה שהממשלה עשתה עצירה פתאומית בפתרון משבר הכותל".

העיתונאית והפעילה החברתית טלי פרקש, החרדית היחידה שהסכימה להשתתף בפאנל, דיברה על הקשר בין ישראל והתפוצות. "תמיד ראיתי את מערכת היחסים בין מדינת ישראל ליהדות ארצות הברית בצורה כזו שיש לנו דוד מאמריקה, והוא מאוד נחמד, תומך בנו ואפילו מגן עלינו מפני אנשים שלא תומכים בישראל", אמרה פרקש. "הוא גם נותן לנו כסף, ואנחנו מצדנו צריכים להיות בעבורו החלום של המדינה היהודית".

בכדי להביא לדפוס מקצת מהקולות שנשמעו בכנס, פנינו לארבעה עיתונאים בכירים מרומניה, אוסטריה, בריטניה וספרד, וביקשנו שיספרו לנו על הקהילות היהודיות שרובנו כלל לא חשופים אליהן.

מאושרת בגולה

האנטישמיות ההיסטורית נשקפת מאתרי הזיכרון ובתה המודרנית מגלה סימני התעוררות, בעיקר בפוליטיקה. ובכל זאת, החיים באוסטריה מוכיחים: היטלר לא ניצח

אלכסיה וייס, עיתונאית אוסטרית

צילום: Stanislav Jenis

נולדתי בווינה לפני 45 שנים. כאן גדלתי, כאן אני חיה ועובדת, וכאן גדלה בינתיים בתי. מכאן הגיעו סביי וסבתותיי אשר נאלצו להימלט מאימת הנאצים, ולכאן שבה אמי מן הנכר בבגרותה.

הקהילה היהודית בעיר הייתה גדולה וידועה במידה רבה עד 1938, אך כיום היא קטנה מאוד: נמנים עליה 8,000 חברים – ומשערים כי פרט להם מתגוררים בעיר כ־7,000 עד 8,000 יהודיות ויהודים נוספים אשר אינם חברים בקהילה. אפשר לקיים בווינה אורח חיים יהודי, כל אחד על פי אורח חייו. שומרי המצוות ימצאו שקיימת כאן תשתית לשמירה על כשרות כפי הנדרש; אלה המגדירים עצמם כיהודים מתוקף השקפתם הפוליטית, פעילותם האנטי־פשיסטית, תרבותם או פשוט מסורתם, ימצאו בעיר מקומות ואפשרויות לפיתוח אורחות חייהם היהודיים ולקיומם.

אכן, הרוחות המיוסרות של העבר שורות עדיין בכל רחבי העיר. מחד גיסא, הן מגולמות באתרי זיכרון ייחודיים, שכן רדיפת היהודים על ידי הנאצים התרחשה כאן, בלבה של העיר. לא תמיד קל להעלות זאת בדמיון.

מאידך גיסא, נראה כי האנטישמיות של הימין טרם מוגרה סופית, אפילו שמפלגת החירות האוסטרית הימנית והלאומנית, בהנהגת יושב הראש הנוכחי שלה היינץ־כריסטיאן שטראכה, מצהירה שהיא ידידה של ישראל ושל יהודי אוסטריה. כמענה לכך, הקהילה היהודית מדגישה ללא לאות כי אין קשר רשמי כלשהו בינה לבין מפלגת החירות. האנטישמיות עדיין נחבאת בקרב שורות הפעילים הליברליים בדרגים הנמוכים.

מצביעי מפלגת החירות נכשלים בלשונם לעתים תכופות, ומספר התגובות האנטישמיות ברשתות החברתיות גואה. זו תופעה חמורה, שכן מפלגת החירות עיצבה את עמודי הפייסבוק שלה כתיבות תהודה: כל מי שמבקר את מדיניות המפלגה מנודה מהם. כך משלהבים תומכי המפלגה זה את זה – ללא כל גורם מרסן. ולמפלגה תומכים רבים: בבחירות לנשיאות שנערכו בדצמבר זכה המועמד של המפלגה ל־46 אחוזים מהקולות הכשרים.

לכך נוספת האנטישמיות מצד תנועות השמאל (שאף לא אחת מהן יושבת בפרלמנט) ותנועות אסלאמיות. למרות זאת אי אפשר להאשים את כל המוסלמים באנטישמיות באופן גורף, ובראש בראשונה אין להאשים את הפליטים שהגיעו לאוסטריה ב־2015 מסוריה, מעיראק ומאפגניסטן. עובדה היא כי עד כה לא נרשמה ולו התקפה אנטישמית אחת מצד הפליטים על יהודים בווינה. הבעיות נגרמות בעיקר ע"י צעירים קיצוניים, שחלקם משתייכים לקהילה הטורקית ולדור השני או השלישי שעוברים הסתה במסגדים. הדיווחים על אלימות מילולית הולכים ומתרבים, אולם מקרים של אלימות פיזית נדירים ביותר.

ואף על פי כן, וינה היא עיר מסבירת פנים, ויהודים יכולים לחיות בה חיים טובים. בסופו של דבר נבחר לנשיאות הפרופסור לכלכלה אלכסנדר ון־דר־בלן ממפלגת הירוקים, לא מעט בזכות מסע בחירות רחב היקף אשר נוהל על ידי מגזרים אזרחיים גדולים. מגזרים אזרחיים אלה מוכיחים כי חלו באוסטריה גם שינויים רבים לטובה. כל מי שמסית נגד מיעוטים, בין אם זו הסתה נגד יהודים או נגד מוסלמים, חייב להביא בחשבון כי ייתקל בהתנגדות עזה.

שוב מועלית מצדם של יהודים החיים מחוץ למדינה השאלה כיצד אפשר לחיות במדינה שבה קיימת מפלגת החירות הזו. התשובה היא שאפשר, ואני רוצה בכך. מדוע? מכיוון שחיים כאן פירושם שאדולף היטלר לא ניצח אחרי ככלות הכול. סביי וסבתותיי נאלצו לברוח מכאן, אך משפחתי שוב כאן. איננו מסתפקים בהתרפקות על זיכרון היצירה התרבותית העשירה של האמנים היהודים מלפני 1938, אלא אנו חיים אותה בעצמנו ובוראים גם דברים חדשים.

צילום: רויטרס

לו ישראל הייתה תומכת ביהודי התפוצות, היה המצב טוב יותר. כיצד יש בכוחה לעשות כן? בכך שתשקול נכונה עם אילו מפ לגות עליה לבוא בדברים ועם אלו מפלגות לא. בשלב זה לא מתקיימות שיחות רשמיות כלשהן עם מפלגת החירות, ומצב זה צריך להימשך כל עוד המפלגה אינה מתנערת באופן חד וחלק ממורשתה הנציונל־סוציאליסטית.

צילום: רויטרס

היסטוריה ועתיד משותפים

לבנו בישראל ותפילותינו נתונות לשלומה. בקשתנו מכם: הכירו בנו ותמכו בנו, לאור העבר ולקראת הימים הבאים

אנדראה־יוליקה גיטה, מגישת טלוויזיה ועיתונאית מרומניה

צילום מסך

ישראלים יקרים, נעים להכיר. שמי אנדראה־יוליקה, ואני בתם של שני ניצולי שואה. אבי, אמריק זלצקי, נשלח למחנות אושוויץ ובוכנוולד. אמי, שרה זלצקי (טבק), ניצלה כשנשלחה לבית היתומים "הברון הירש" בבודפשט, תחת חסותו של ראול ולנברג.

נולדתי וגדלתי בקלוז' בירת טרנסילבניה, שבה חייתה לפני השואה קהילה יהודית גדולה, שתרמה בצורה משמעותית מאוד להתפתחות התעשייה, המסחר והתרבות של העיר. באותה תקופה הייתה בקלוז' תנועה ציונית חשובה ומהותית. בני הנוער שעלו לארץ לפני מלחמת העולם השנייה תרמו להקמת המדינה היהודית החדשה בקיבוצים כגון מעגן שלחופי הכנרת. הצעירים שעלו מרומניה אף הקריבו את גופם למען המולדת.

הצנחן הגיבור פרץ גולדשטיין, אשר נרצח במהלך המשימה שאליה יצא יחד עם חנה סנש, היה מקלוז' – חבר ילדות ועמית של אבי וחבר בתנועה הציונית ברומניה.

רוב יהודי קלוז', קהילה שמנתה בשיאה 16 אלף חברים, גורשו בקיץ 1944 ונרצחו באושוויץ ובמחנות אחרים. מקרב ניצולי השואה המעטים, רובם מצאו מקלט במולדת המתחדשת בארץ ישראל.

כיום, כמה מאות האנשים שיוצרים את הקהילה היהודית של קלוז' מנסים לתחזק את המסורת היהודית ואת התרבות כדי להעביר אותן לדור הבא. הוא אמנם מצומצם מאוד, אך עדיין קיים. במקביל אנחנו בונים גשרים בין התושבים הרומנים, ההונגרים והארמנים בעיר, על מנת ליצור אווירה של סובלנות ודו־קיום.

אני שייכת לתפוצה היהודית־רומנית שבה חיים כ־7,000 בני אדם. במקביל אני עובדת כמגישה ומפיקה של תוכנית הטלוויזיה "שלום" שייסדתי לפני 17 שנה, כותבת על חיים יהודיים בעיתון היהודי המקומי "מציאות יהודית" והעורכת הראשית של האתר היהודי Baabel.

בכל פעם שאני שומעת רדיו או רואה טלוויזיה אני מקדישה תשומת לב לחדשות על ישראל. אני דואגת מאוד כאשר מתרחש בישראל אסון, ונושמת לרווחה כשיש חדשות טובות. אני בוכה כשאני שומעת את "התקווה", וצועקת משמחה כאשר הספורטאים הישראלים מצליחים בתחרויות בינלאומיות. אני גאה בהישגים המדעיים והכלכליים של ישראל, והחלום שלי הוא שישרור בישראל שלום.

במקביל, אני לא מפסיקה לשחזר, לשקם ולהציג את ההיסטוריה של הקהילות היהודיות ברומניה, שהתנפצו בשואה. בנוסף, יחד עם שאר מנהיגי הקהילה היהודית של רומניה, אני לא עוברת לסדר היום על התפרצויות אנטישמיות מכל הסוגים ובכל הרמות.

אני מקווה שמדינת ישראל ואזרחיה יכירו בנו, היהודים ברומניה, ויתמכו בנו, בעקבות העבר שלנו, לאור ההווה ולקראת העתיד, שכן כולם קשורים זה בזה.

היהודים לא בורחים מבריטניה

כל אירוע אנטישמי הוא אחד יותר מדי, אבל לפני שקובעים דעה על הנעשה בממלכה המאוחדת צריך להכיר את התמונה המלאה

ג'סטין כהן, כתב ה"ג'ואיש ניוז", לונדון

"התקשורת הישראלית מתה על אנטישמיות", אמר לנו צביקה קליין, הכתב הישראלי היחיד המסקר את התפוצות, במהלך כנס העיתונאים היהודים שהתקיים לאחרונה בירושלים. בכך, אני משער, הוא התכוון שכתבות על נושאים כאלה גורמות לישראלים להקליק על הסיפורים באתרי החדשות.

גם הקוראים שלנו מוטרדים מהאנטישמיות שבחצר האחורית שלהם; מעט מאוד נושאים הופכים פופולריים בקרב קוראינו יותר מאשר שנאה נגד חבריהם, משפחותיהם וקהילותיהם. לצערי מקרים כאלו הפכו להיות נורמליים מדי, ומופיעים תדיר בעמודי החדשות שלנו.

במידה מסוימת, 2016 תהיה שנה שהיהודים ותומכי ישראל בבריטניה ירצו לשכוח. שני מקרים מטרידים ומבישים אירעו באוניברסיטאות נחשבות: בשניהם נדרשה המשטרה להגן על סטודנטים שהחטא היחיד שביצעו הוא השתתפות באירוע עם דובר ישראלי.

בנוסף, יהודי בריטניה ספגו מטר של גילויים מבהילים על האנטישמיות במפלגת הלייבור, דבר שהציב את הקהילה היהודית במרכז הסיקור החדשותי של הממלכה, יותר מאי פעם. התקשורת הארצית בבריטניה הבינה מאוחר מדי את מה שאנחנו בתקשורת היהודית מדווחים כבר שנים: השמאל הבריטי, במטרה בשאיפה שלו להביע סולידריות עם פלסטין, נגרר לגזענות.

בעקבות כל מה שכתבתי, אני יכול להבין למה ישראלים רבים יראו את המדינה שלי דרך פריזמה שלילית. חבל לי, כחבר גאה בקהילה היהודית של בריטניה, שכך אתם רואים אותנו.

ברור לי שרוב הישראלים שמעו על היחסים הבעייתיים עם מפלגת הלייבור של ג'רמי קורבין, אך אם הייתי שואל אתכם איזה פרלמנט חגג לאחרונה יום הולדת לניצולת שואה בת 90, האם הייתם מאמינים שזה קרה בבריטניה?

בטח לא שמעתם שסגן יו"ר הלייבור טום ווטסון שר "עם ישראל חי" באירוע האחרון של המפלגה למען ישראל. מה תגידו על כך שראשת הממשלה שלנו, תרזה מיי, תיארה את "הצהרת בלפור" כ"אחד מהמכתבים החשובים בהיסטוריה" באירוע שבו נכחו 200 פרלמנטרים? האם הדבר ישנה את דעתכם על בריטניה? באותו אירוע היא אף הכריזה כי ממשלתה תהיה הראשונה בעולם שתאמץ הגדרה חדשה לאנטישמיות.

בתפקידה הקודם כשרת הפנים, ראשת הממשלה שלנו העבירה סכום של 13.4 מיליון לירות שטרלינג לאבטחת בתי הכנסת ובתי הספר היהודיים – התחייבות שלא נראתה כמותה ברחבי אירופה, ולא נדרש פיגוע טרור כדי לגרום לזה לקרות.

בנוסף, ראש עיריית לונדון, המוסלמי סאדיק קאהן, אירח מאות משתתפים באירוע מקדים לחג החנוכה, ומפקד המשטרה משתתף אף הוא באירוע הדלקת נרות במטה ה"סקוטלנד יארד".

הגיוני שהישראלים חוששים מהתופעות האחרונות בבריטניה ובמקומות אחרים באירופה, ושהתקשורת אף מדווחת על כך. אך כאשר חבר ישראלי טוב מספר לי שהוא יבקר בבריטניה "כשהמדינה שלך תפסיק להיות אנטישמית", אני תמיד מנסה להכניס אותו לפרופורציות.

בפעם הבאה שתשמעו מישהו אומר בנשימה אחת כי אירופה ובריטניה "מאבדות את כל היהודים", אולי כדאי שתקשיבו למישהו שחי שם – ותבינו שזה לא ממש נכון.

אמת, הקהילה היהודית שלנו מעורערת בעקבות עלייה חדה של אלימות כתוצאה מהעימות האחרון בעזה, ולא מקובל שיהודים אורתודוקסים נאלצים לחשוב פעמיים לפני שיחבשו כיפה בפומבי. אך נכון גם שבשבוע הקרוב יהיו הדלקות נר חנוכה במקומות ציבוריים (כולל מוזיקה רועשת) ברחבי הממלכה. בפעם הבאה שמישהו ירמוז שהיהודים בורחים, דעו שלא דיברתי עם אדם אחד בבריטניה שחושב כך.

בפעם הבאה שתשמעו על נבחר ציבור בריטי שהתבטא בצורה אנטישמית או על ישראלי שנמנע ממנו לדבר בקמפוס אוניברסיטאי, הסבירו למי שמעוניין לשמוע שמדובר אמנם במקרה אחד יותר מדי, אבל לא בתמונה המלאה.

צילום: איי אף פי

צילום: איי.אף.פי

מכתב פתוח לעם ישראל

זהותנו הנוכחית בספרד מתבססת על הרקע שלנו ועל השאיפות, וגם על הוקרת מדינת היהודים. מכתב מדרום מערב אירופה

חורחה רוזמבלום, מנהל "רדיו ספרד"

עם ישראל, העם שלי, עמנו, אני כותב לך מאחד ממחוזות בבל הרבים, שעל שפת נהרותיהם אנו מזכירים בגעגוע את שמך.

אני נמצא בקצה תבל שבו השמש מתה ואשר לו קרא הנביא עובדיה ספרד, שם המהדהד בעבור רבים במתיקות זהה למתיקות האופפת את שמך. אולם כיום, אלה אינם רק צאצאיו של הנביא הנמנים עם הקהילה שלנו. הצטרף אליהם מבול של יהודים ממרוקו ומאמריקה הדרומית, מארצות הברית של אמריקה וגם מן האדמה שלך, יהודים המאכלסים את ערי ספרד המודרניות מזה עשורים מעטים בלבד. הגלות שנולדה בעקבות צו הגירוש ורדיפות האינקוויזיציה העניקה לארץ הזו מאפיין ייחודי, שלפיו השנאה לבני עמנו נמשכה לאורך מאות שנים של היעדרות. היום, בדומה למתרחש באומות קרובות כה רבות, לובשת אותה החשדנות הקדומה צורה של אנטי־ישראליות לוחמנית, לא רק בשדה המערכה הפוליטי, כי אם גם, באופן שערורייתי, בדעת הקהל ובקרב אנשי אקדמיה.

זו הסיבה שבגללה אישרה ספרד בשנת 1982 – זמן קצר לאחר שובה לחיק העמים הדמוקרטיים – חוק בדבר חופש דת, שביטא את שנקבע בחוקה משנת 1978 ואשר הגדיר את המדינה כלא־דתית, ואת היהדות כאחת משלוש הדתות שהן "בעלות שורשים הראויים לציון". מתוך מטרה למנות דוברים ייצוגיים של דתות אלה הוחלט אז על הקמתה של קרן (באחריות משרד המשפטים) שתפקידה היה לתרום למימונם. כדי לזכות בתמיכה זו בחרה כל אחת מן הדתות בפרויקט מפתח, וכותרתו של זה היהודי הייתה שיפור התקשורת והדימוי הרווח על היהודים בכלל החברה. בנסיבות אלה נולד לפני 13 שנה רדיו ספרד, הרדיו מבוסס האינטרנט של הקהילות היהודיות בספרד, שבחלוף הזמן הפך לקול מעורר כבוד וייחודי בעולם היהודי דובר השפה הספרדית. הדבר נובע מהתבססותו על המורשת של ספרד העתיקה, אך גם מן העיסוק השוטף בקהילה המודרנית הקיימת בספרד, תוך התמודדות עם סוגיות מן האקטואליה האזורית לצד הדיון במציאות היהודית בעולם כולו.

אנו סבורים כי בלתי אפשרי לדבר על זהותנו הנוכחית בלי שנהיה מודעים למה שהיינו (היסטוריה, דת, מסורת ותרבות) ולמה שאנו שואפים להיות, מה שכולל את הוקרתנו את מדינת היהודים היחידה, הבית שלו ייחלנו אלפי שנים והמשמש מצפן למחשבותינו, אוויר לתקוותנו, ופעמים רבות גם ראי מעורר חרדה, של סבל הלובש פנים חדשות, אך לא חדל להיות מה שאנחנו.

זו הסיבה שבגללה הנני כותב לך מכתב פתוח, פתוח כמו הלבבות שלנו לעצם המהות של לידתך מחדש, שנראה היה כי הייתה שם תמיד, כה קרובה בספירת לוח השנה שלנו, לידה מחדש הדורשת את המחויבות היומיומית שלנו כדי שתמשיך לצמוח ולא תהיה עוד חזיון תעתועים ברוחות המדבר.

כך אנו מביטים בך, ישראל: בהערצה שבה הורים מביטים בגוזליהם העפים מן הקן, ועם הסקרנות של אלה שכבר צברו זמן, ומודים כי הם בורים באשר לעקבות שהובילו אותם עד למקום שבו הם מצויים.

דעה

יהודי התפוצות לא מעניינים את התקשורת הישראלית

צביקה קליין

עשרות בכירים מהתקשורת היהודית העולמית הגיעו לפני כמה שבועות לישראל, מדינה שהם מסקרים מדי יום ביומו. בעבורם, הייתה זו הזדמנות להיפגש פנים אל פנים עם מושאי הסיקור שלהם, ולהבין טוב יותר את המציאות הפוליטית־מדינית המורכבת בישראל.

אך כמה עיתונאים ישראלים יצאו לסקר את המפגש הזה שלהם? לא הרבה. באחד מהמושבים אמר אחד מהדוברים, פעיל חברתי ישראלי, כי "יש אולי שני עיתונאים בארץ שמעניין אותם מה שקורה כאן בחדר".

הוא צודק.

את התקשורת הישראלית לא באמת מעניין מה קורה בקהילות היהודיות ברחבי העולם. אם זה היה חשוב להם, הם היו ממנים כתב או כתבת שיסקרו את התחום, או היו מדווחים על קהילות יהודיות בתפוצות גם כשאין בהן פיגוע טרור אנטישמי.

במשך שנים החזיקו מערכות התקשורת הישראליות כתבי "תפוצות", והם סיקרו, ככל יכולתם, את הנעשה בקהילות היהודיות באופן יומיומי. עם השנים הם הלכו ונעלמו. בגלי צה"ל, למשל, ישבצו על פי רוב לסיקור הנושא כתב או כתבת טריים, וזאת במקביל לתחומים השואבים את מרב זמנם. תחום התפוצות נחשב בעבור כתבים אלה קרש קפיצה, אך לא תחום שאליו יש לשאוף. כך הגיע נושא התפוצות לתחתית שרשרת המזון התקשורתית.

אם כן, אף שיהודי התפוצות עוקבים אחרי כל צעד שאנחנו עושים כאן בארץ המובטחת, הציבור הישראלי לא מקבל עדכון על המגמות והסיפורים הצבעוניים מהעולם. הישראלי הממוצע לא יהיה חשוף לכך שרוב יהודי ארה"ב אינם אורתודוקסים, או שיש צורות אחרות לקיום אורח חיים יהודי־דתי.

כל המחקרים והסקרים שנערכו מוכיחים שהציבור הישראלי דווקא מתעניין בנעשה בקהילות היהודיות, ובמיוחד בקהילות של הישראלים היורדים ברחבי הגלובוס. מי שלא מבין זאת הם עורכי אותם כלי תקשורת, רובם מבוססים בביצה התל־אביבית, העסוקה בעצמה.

לכל ישראלי יש לפחות קרוב משפחה אחד, אם לא יותר, שחי מעבר לים. האם העתיד שלהם כיהודים לא חשוב לנו? למה שלא ננסה ללמוד גם על תרבויות יהודיות שאנחנו לא מכירים, להבין מה גורם להן לתמוך בישראל – או שמא לתקוף אותה?

התקשורת הישראלית חייבת להתעורר ולהבין שמדינת ישראל כמדינה יהודית אינה יכולה להתקיים בלי להיות בקשר כזה או אחר עם הקהילות ברחבי העולם. פרקים נרחבים מההיסטוריה שלנו פזורים ברחבי תבל, אך גם ההווה שלנו, כעם.

צילום: משה אסרף לע"מ

טרייוויה תפוצות

בחנו את עצמכם - מה אתם יודעים על יהדות העולם?

1. מהו שמו של החתן היהודי של הילרי קלינטון?
2. כמה יהודים חיים כיום במצרים?
3. מהי הקהילה היהודית השלישית בגודלה בעולם?
4. מהו הזרם היהודי-דתי הגדול ביותר בארה"ב?
5. איך קוראים לארגון הגג הפוליטי של יהודי צרפת?
6. מהו כינויו של הרב הראשי לטורקיה?
7. מהם ארבעת המוסדות הלאומיים?
8. מיהו רבה הראשי של בריטניה כיום?
9. מיהו ראש התנועה הרפורמית בארה"ב?
10. מהו אחוז היהודים האורתודוקסיים בארה"ב?
11. מהיכן מגיעים "בני המנשה"?
12. מה פירוש המושג "ביתא ישראל"?
13. בכמה מדינות בארה"ב ישנם שליחי חב"ד?
14. לאיזה ידוען יהודי ערך השחקן והקומיקאי סת' רוגן בר מצווה?
15. מהו שמו המלא של וודי אלן?
16. מהו שמה היהודי של איוונקה טראמפ?
17. מהו שמו היהודי המקורי של המעצב ראלף לורן?
18. כמה שחקנים ראשיים בסדרה המיתולוגית "חברים" הינם יהודים?
19. כמה פרסי נובל הוענקו ליהודים או לאנשים מרקע יהודי?

תשובות

1. מארק מזווינסקי
2. 40-50
3. צרפת
4. הרפורמים
5. הקריף
6. החכם באשי
7. הסוכנות היהודית, ההסתדרות הציונית העולמית, קרן היסוד והקרן הקיימת לישראל (קק"ל)
8. הרב אפרים מרוויס
9. הרב ריק ג'ייקובס
10. 10 אחוזים
11. הודו
12. הקהילות היהודיות במדינות האתיופיות אמהרה וטיגראי
13. 50 - כל המדינות
14. ג'יימס פרנקו
15. אלן סטיוארט קוניגסברג
16. יעל
17. ראלף ליפשיץ
18. 2 - ליסה קודרו ודיוויד שווימר
19. 185 (מתוך 870)
20. מייקל ריצ'רדס, המגלם את קריימר
21. חיים הרצוג
22. מצרים
23. בירוביג'אן
24. הרפובליקה הדומיניקנית
25. ספרד
26. גיא זו ארץ
27. צרפת, אוקראינה, רוסיה
28. לוס אנג'לס, אריק גרסטי
29. ווילנה
30. ונציה, איטליה

---

20. מהו המשקל הנוסף שבו אדמס כינה את "סיפורה" מאוד יהודי?
21. אבו מה זו מסיבת שחרור הכי הרבה הראשה מה אוכלת?
22. מאיזו עיירה הורתן יהודי ריטארד דמוקרט "מדעי מושיה"?
23. מהו שמו של המחבר היהודי האמריקאי הבוסני?
24. איזו עיירה היתה היהודי שטפיטאה קרבת בקיבוץ יהודי מרכזיה בשנת 1938?
25. באיזו עיירה הוקמה תנועת הנוער הציונית?
26. באיזו שטרן ומסורת שטחי ומה מיטב בקאריה?
27. מאיזו מקום עיירה הימי ריטארד מסטר הטוקיו הכבוד בשנת 2015?
28. באיזה כלי רוקד באלה"ב שבחי כיום לאת ניהי' קראשיבה הבינלאומית המפורסמת?
29. איזו עיר כינתה "הירושלים דקנסס"?
30. ומי מיקם הכנו ומיהה הראשון בעולם?